

RAAHEN KOULUJEN KRIISIOPAS

OPLA 30.5.2017 § 87

Raahen kaupunki
Opetustoimi

Koulumme

Rehtori / johtaja

Varajohtaja

Edellisten varahenkilö

Oppilas/opiskeluhooltoryhmän kokoonpano:

Ensiaputaitoiset henkilöt (EA1, voimassa 3v.)

HENKILÖ

KURSSIN SUORITUSVUOSI

Tärkeitä puhelinnumeroita

YLEINEN HÄTÄNUMERO	112
PÄIVYSTYS TERVEYSKESKUS	08 849 4511
MYRKYTYSKESKUS	09 471 977
LASTENSUOJELU	112
LASTENSUOJELU NEUVONTA	08 849 3720
PERHENEUVOLA	044 439 4792
TYÖTERVEYS CARITAS	044 734 0320
TYÖSUOJELUVALTUUTETTU	044 439 3228
TYÖSUOJELUPÄÄLLIKKÖ	040 830 3041
JÄLKIPUUNTIRYHMÄ	044 439 4777 / 08 849 451

Sisällysluettelo

1. KRIISITILANTEISIIN VARAUTUMINEN.....	7
1.1 MITÄ ON KOULUN KRIISITYÖ?	7
1.2 ARJEN HUOLENPITO JA VARHAINEN PUUTTUMINEN	7
1.2.1 LAPSET PUHEEKSI –TYÖMENETELMÄ	8
1.3 JÄLKIHOITO KRIISITILANTEISSA	9
2. TOIMINTAMALLEJA ERI KRIISITILANTEISSA	10
2.1 KUOLEMANTAPAUKSET.....	10
2.1.1 OPPILAAAN KUOLEMA.....	10
2.1.2 OPETTAJAN TAI KOULUN HENKILÖKUNTAAN KUULUVAN KUOLEMA.....	10
2.1.3 OPPILAAAN LÄHIOMAISEN KUOLEMA.....	11
2.2 ITSEMURHAN UHKA TAI ITSEMURHA	11
2.2.1 ITSEMURHAN UHKA	11
2.2.2 ITSEMURHA	11
2.3 ONNETTOMUUDET JA UHKATILANTEET	12
2.3.1 TOIMINTA TAPATURMAN TAI SAIRAUSKOHTAUKSEN SATTUESSA	12
2.3.2 ONNETTOMUUS TAI TAPATURMA KOULUSSA.....	13
2.3.3 ONNETTOMUUS KOULUN ULKOPUOLELLA.....	13
2.3.4 VAKAVA UHKATILANNE.....	13
2.4 VÄKIVALTA TAI SEN UHKA	14
2.4.1 VÄKIVALTATILANNE KOULUSSA	14
2.4.2 VAARALLINEN TAI EPÄILYTTÄVÄ HENKILÖ KOULURAKENNUKSESSA	14
2.4.3 POMMIUHKA	14
2.4.4 ASEITA KOULUSSA.....	15
2.4.5 HENKINEN VÄKIVALTA.....	15
2.4.6 KOULUN ULKOPUOLELLA TAPAHTUNUT VÄKIVALTA.....	15
2.4.7 OPPILAAAN OPETTAJAAN KOHDISTAMA VÄKIVALTA.....	15
2.4.8 TYÖPAIKKAHÄIRINTÄ JA EPÄASIALLINEN KOHTELU.....	15
2.5 PÄIHTEET.....	16
2.5.1 OPPILAS PÄIHTYNEENÄ KOULUSSA (alkoholi, pillerit, huumeet ja muut päihteet).....	16
2.6 MUITA ERITYISTILANTEITA.....	17
2.6.1 VAKAVA SAIRAUUS TAI VAMMA.....	17
2.6.2 PSYKKINEN JA PSYKOSOMAATTINEN OIREILU.....	17
2.6.3 PELI- JA NETTIRIIPPUVUUS.....	17
2.6.4 SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ JA HYVÄKSIKÄYTTÖ.....	17
2.6.5 ITSETUHOINEN KÄYTTÄYTYMINEN.....	18
2.6.6 HUOLESTUTTAVAT KIINNOSTUKSEN KOHTEET	18
2.6.7 KOULUKIUSAAMINEN JA KIUSAAMISEN VASTAINEN SUUNNITELMA.....	18
2.6.8 MUUTOKSET OPPILAAAN PERHETILANTEESSA	19
2.6.9 TYÖNTEKIJÄ AVUNTARPEESSA.....	19
2.6.10 OMAISUUSRIKKOMUS.....	19
3. TIEDONKULKU KRIISITILANTEESSA.....	21
3.1 SUULLINEN TAI KIRJALLINEN TIEDOTE	21
3.2 YHTEYS- JA LISÄTIEDOT.....	21
3.3 SAATTEEKSI VIELÄ:.....	21
4. JÄLKIARVIOINTI.....	22
5. KOULUN OPPILASHUOLTORYHMÄ.....	23
5.1 OPPILASHUOLTORYHMÄN JÄSENET	23
5.2 OPPILASHUOLTORYHMÄN TEHTÄVÄT KRIISITILANTEESSA	23

5.3	HENKILÖSTÖN PEREHDYTTÄMINEN.....	23
6.	KOULUPOLIISITOIMINTA.....	24
7.	KURINPITO-OHJEISTUS RAAHEN OPETUSTOIMESSA.....	25
7.1	ILMOITTAMINEN HÄIRINNÄSTÄ	25
7.2	LAIMINLYÖTYJEN KOULUTEHTÄVIEN TEKO.....	25
7.3	OPPILAAN POISTAMINEN OPETUSTILASTA.....	25
7.4	JÄLKI-ISTUNTO	26
7.5	OPETUKSEN EPÄÄMINEN LOPPUPÄIVÄKSI.....	26
7.6	KIRJALLINEN VAROITUS	26
7.7	KOULUSTA EROTTAMINEN.....	27
7.8	OPPILAAN TARKASTUS JA KIELLETTYJEN TAVAROIEN POISOTTO.....	27
7.8.1	<i>Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita</i>	<i>27</i>
7.8.2	<i>Oikeus tarkastaa oppilaan tavarat</i>	<i>28</i>
7.8.3	<i>Haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen</i>	<i>28</i>
8.	RAAHEN KOULUKULJETUSOPAS.....	30
8.1	KOULUN OSUUS	30
8.2	OPPILAAN VASTUU KULJETUKSESSA	31
8.3	KULJETTAJAN TEHTÄVÄT	32
8.3.1	<i>VALMISTAUTUMINEN AJOON</i>	<i>32</i>
8.3.2	<i>AJOKUNTO.....</i>	<i>32</i>
8.3.3	<i>AJOREITTI.....</i>	<i>32</i>
8.3.4	<i>AUTON KUNTO.....</i>	<i>32</i>
8.3.5	<i>VAITIOLOVELVOLLISUUS.....</i>	<i>32</i>
8.3.6	<i>KULJETTAJAN TEHTÄVÄT AJON AIKANA.....</i>	<i>32</i>
8.4	HUOLTAJAN TEHTÄVÄT	33
8.4.1	<i>KOULUKULJETUKSET - RAAHEN TAKSI.....</i>	<i>33</i>
8.4.2	<i>KOULUKULJETUSTEN AIKATAULUT.....</i>	<i>33</i>
8.4.3	<i>POISSAOLOT KOULUKULJETUKSISTA.....</i>	<i>33</i>
8.4.4	<i>KOULUKULJETUKSIEN MUUT MURHEET.....</i>	<i>33</i>
9.	LIITTEET	34

TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN ON JATKUVAA KEHITTÄMISTÄ

ENNAKKOVALMIUS	TILANNE PÄÄLLÄ	KRIISITILANTEEN JÄLKEEN
<ul style="list-style-type: none">- Koulutus ja perehdytys- Valmiuksien säännöllinen harjoittelu ja ylläpito- Muutosten päivittäminen heti- Vuosittainen tarkistus	<ul style="list-style-type: none">- Toiminta tässä ja nyt- Tiedottaminen- Tukitoimet- Ensivaiheen seuranta ja toiminnan arviointi	<ul style="list-style-type: none">- Tukitoimet- Jälkihoitotarpeen arviointi tai tukitoimien purkaminen- Palaute- Arviointi- Muutosten tekeminen

1. KRIISITILANTEISIIN VARAUTUMINEN

1.1 MITÄ ON KOULUN KRIISITYÖ?

Kriisi on tilanne, jossa aikaisemmat kokemukset ja opitut toimintatavat eivät riitä tilanteen ymmärtämiseen ja hallintaan. Kriisityö on fyysisen ja psyykkisen ensiavun antamista. Fyysisen ensiavun tarkoitus on pelastaa henki ja huolehtia lisäävun sekä hoidon saamisesta. Päähuomio on elintoimintojen turvaamisessa. Psyykkinen ensiapu rauhoittaa, lohduttaa ja selvittää asioita onnettomuus- ja vaaratilanteissa ja niiden jälkeen. Se on huolenpitoa koko ihmisestä, myös hänen ihmissuhteistaan ja tunne-elämästään. Osa kriiseistä kuuluu kehitykseen, niitä nimitetään kehitys- ja elämänkriiseiksi: esim. puberteetti, muutokset perheessä, ongelmat kaverisuhteissa, oppimisvaikeudet jne.

Osan kokemuksista elämä tuo tullessaan, esim. sairaus, kuolemantapaus perhe- tai ystäväpiirissä, onnettomuus.

Traumaattiset kriisit ovat yllättäviä, äkillisiä ja väkivaltaisia tapahtumia, joissa mukana olleet tai tilanteen nähneet kokevat elämänsä uhkaavan vaaran, esim. äkillinen kuolema, itsemurha, väkivalta, ryöstö, raiskaus, onnettomuus, pakolaisuus jne. Traumaattisella kriisillä on vammauttava vaikutus ihmisen psyykeen. Trauman käsitteleminen on tärkeää, jotta henkilö pystyy suremaan menetystään.

Käsittelemätön kriisi alentaa toimintakykyä ja arkipäivän selviytymistä. Käsittelemättömänä tilanne voi johtaa posttraumaattiseen kriisiin, jossa henkilö käy yhä uudestaan ja uudestaan läpi tapahtunutta. Posttraumaattisen kriisin läpi käymiseen tarvitaan aina ammattiapua.

Myös lapset joutuvat kokemaan tai näkemään väkivaltaisia tapahtumia ja tilanteita, jotka voivat johtaa psyykkiseen kriisiin. Ne vaikuttavat lapsiin usein voimakkaammin kuin aikuisiin. Traumaattisesti lapsiin voi vaikuttaa väkivaltaisten tapahtumien ohella myös perheen tapahtumat, esim. avioero, yksin oleminen jne. Lapset tarvitsevat aikuisia enemmän psyykkistä ensiapua.

Kaupungin jälkipuintiryhmä tarjoaa apua traumaattisten tilanteiden käsittelyyn onnettomuuden uhreille ja heidän omaisilleen.

1.2 ARJEN HUOLENPITO JA VARHAINEN PUUTTUMINEN

Arjen huolenpito ja varhainen puuttuminen ovat merkittävässä asemassa kriisien ehkäisemisessä. Muutokset lapsen arjessa, kotona ja koulussa voivat osaltaan johtaa tilanteiden kriisityymiseen, mikäli niihin ei puututa ajoissa. Myös kriisitilanteiden jälkeen on tärkeää, että lapsen arki jatkuisi mahdollisimman hyvänä. Kodin ja koulun yhteistyöstä on tärkeä huolehtia tavallisessa arjessa ja erilaisten kriisitilanteiden yhteydessä.

1.2.1 LAPSET PUHEEKSI –TYÖMENETELMÄ

Raahen kaupungissa käytetään yhtenä kodin ja koulun yhteistyömuotona Toimiva lapsi ja perhe - työmenetelmän mukaista Lapset puheeksi –keskustelua. Menetelmä tukee laajasti perheiden hyvinvointia ja Lapset puheeksi -keskustelua onkin käytössä useissa eri työpisteissä.

Raahen kouluissa keskustelun mahdollisuutta tarjotaan kaikille huoltajille. Keskustelu on hyvä käydä erityisesti silloin, jos lapsen tilanne muuttuu jollain tavalla (esim. uusi luokka, uusi opettaja tai muu muutos tai kriisi, joka vaikuttaa lapsen tilanteeseen) tai huoltajat erikseen toivovat keskustelua.

Keskusteluun osallistuminen on huoltajille vapaaehtoista. Työmuodon käyttäminen tukee perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa mainittua ennaltaehkäisevän työn painotusta, oppilaan ja huoltajan osallisuutta sekä oppilaan yksilöllisten edellytysten, voimavarojen ja tarpeiden huomioimista osana oppilashuoltotyötä.

Lapset puheeksi -keskustelulla kartoitetaan lapsen arjessa olevia voimavaroja kotona, vapaa-ajalla ja koulussa. Keskustelun tarkoituksena on löytää niitä tekijöitä, jotka tukevat ja vahvistavat lapsen arjen sujumista. Yhteistyössä huoltajien ja opettajan kanssa mietitään, miten lapsen arkea voidaan tukea, jos jossain kehitysympäristössä havaitaan haavoittuvuuksia.

Raahen kaupungin kouluissa työmenetelmästä käytetään sekä Lapset puheeksi – keskustelua että Lapset puheeksi –neuvonpitoa

1) Ensimmäinen tapaaminen on huoltajan/huoltajien ja opettajan kesken. Tällöin käydään perustason **Lapset puheeksi –keskustelu**, jossa tunnistetaan lapsen elämässä olevia vahvuuksia (arjessa normaalisti sujuvia asioita) sekä mahdollisia haavoittuvuuksia (asioita, jotka ovat tai joista voi koitua ongelmia, jos niille ei tehdä mitään).

Mikäli keskustelussa nousee esille useita tai suuria haavoittuvuuksia, joiden vuoksi halutaan jatkaa keskustelua, järjestetään.

2) **Toinen Lapset puheeksi –keskustelu** näistä aiheista. Tarvittaessa tähän keskusteluun voidaan kutsua mukaan oppilashuollon työntekijöitä (terveydenhoitaja, koulukuraattori tai koulupsykologi)

Jos ensimmäisessä tai toisessa keskustelussa nousee esille ulkopuolisen tuen tarve kotona tai koulussa, järjestetään yhteistyössä huoltajan kanssa

3) **Lapset puheeksi – Neuvonpito**, johon voidaan kutsua mukaan tarvittavia oppilashuollon työntekijöitä, palveluohjaajia, tukipalveluiden työntekijöitä tai esimerkiksi perheen läheisiä aikuisia, joilla on mahdollisuus ja halu tukea kyseessä olevan lapsen arkea. Lapsen mukanaolo kussakin keskustelussa päätetään erikseen tilanteen ja lapsen kehitystason mukaan.

Kaikissa keskusteluissa tehdään toimintasuunnitelma, jolla vahvistetaan lapsen suotuisaa kehitystä.

1.3 JÄLKIHOITO KRIISITILANTEISSA

Traumaattisen tapahtuman yhteydessä oppilaalle ja hänen perheelleen tarjotaan kriisiapua. Poliisi on tarvittaessa yhteydessä kaupungin jälkipuintiryhmään. Koululla oppilaalle tarjotaan mahdollisuutta käyttää yksilökohtaisen oppilashuollon palveluja ja voidaan myös ohjata Perheneuvolan tuen piiriin.

Traumaattinen tapahtuma koulussa

Traumaattisen tilanteen jälkihoidossa on tärkeää muistaa, että uhreilla, silminnäkijöillä ja muilla paikalla olleilla on erilaiset kokemukset tapahtuneesta. Tämän vuoksi tilanteen jälkihoito on näillä ryhmillä erilaista. Uhreille ja silminnäkijöille on tarjottava mahdollisuus tapahtuneen käsittelemiseen jälkipuinti-istunnossa. Jälkipuinti-istuntojen järjestämiseen kannattaa pyytää apua kaupungin jälkipuintiryhmältä.

Muille paikalla olleille pidetään luokittain keskustelutilaisuus tapahtuneesta. Myös tapahtumahetkellä koulusta poissaolleet voivat tarvita tukea.

Ohjeita keskustelutilaisuuden pitämiseen löytyy liitteestä *5 Kuoleman käsittely koulussa*

Katso myös

Liite 1: Miten tukea lasta/nuorta arjessa järkyttävien tapahtumien jälkeen

Liite 2: Lasten ja nuorten kriisireaktiot

Liite 4: Henkilökunnan avun ja tuen tarve

2. TOIMINTAMALLEJA ERI KRIISITILANTEISSA

Materiaalissa käsitellään kriiseihin varautumista, toimintaohjeita kriisin sattuessa, kriisin käsittelyä ja jälkihoitoa sekä kriisien käsittelyä mediassa.

Liite 13: Koulujen toimintamalli kriisitilanteen johdosta

Liite 14: Toiminta koulussa/oppilaitoksissa kriisien käsittelemiseksi

2.1 KUOLEMANTAPAUKSET

2.1.1 OPPILAAN KUOLEMA

- Oppilaan kuolemasta perheelle ilmoittaa sairaala, pappi tai poliisi
- Koulussa tiedon saanut henkilö informoi johtajaa, joka toimii tilanteen mukaan, esim. kutsuu koolle koulun oppilashuoltoryhmän tarvittavin osin
- Tieto kuolemantapauksesta annetaan henkilökunnalle
- Oppilashuoltoryhmä sopii kuka koulusta toimii yhteyshenkilönä perheeseen
- Oppilaille tiedottaminen tapahtuu oppilashuoltoryhmän ohjeiden mukaan
- Perheen toiveita tiedottamisen suhteen kunnioitetaan
- Hiljainen hetki
- Keskustelu luokissa/muistaminen yhdessä sovittujen ohjeiden mukaan
- Jälkipuinti tarvittaessa oppilaille (RAS)
- Mahdollisuus jälkipuintiin henkilökunnalle (RAS)
- Hautajaiset (Liite 5: Kuoleman käsittely koulussa)
- Oppilaiden seuranta (opettajat, koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja)

Liite 5: Kuoleman käsittely koulussa

2.1.2 OPETTAJAN TAI KOULUN HENKILÖKUNTAAN KUULUVAN KUOLEMA

- Rehtori tiedottaa henkilökunnalle
- Oppilashuoltoryhmä keskustelee jatkotoimenpiteistä
- Tiedotus oppilaille oppilashuoltoryhmän ohjeiden mukaan
- Keskustelut luokissa
- Lippu, hiljainen hetki
- Perheen muistaminen
- Jälkipuinti henkilökunnalle (kaupungin kriisiryhmä)
- Jälkipuinti oppilaille ” ”
- Hautajaiset
- Oppilaiden seuranta (oppilashuoltoryhmä)

Liite 5: Kuoleman käsittely koulussa

2.1.3 OPPILAAN LÄHIOMAISEN KUOLEMA

- Tieto rehtorille
- Kotoa lupa, kenelle koulussa asiasta saa kertoa
- Tieto oppilasta opettaville opettajille?
- Opettaja keskustelee muiden oppilaiden kanssa, kuinka kohdata surutyötä tekevä oppilastoveri
- Jos tukioppilaita on valmennettu tällaiseen, he voivat olla surevalle tukena
- Muistaminen koulun toimintamallin mukaan
- Oppilaan seuranta
- Oppilaalle järjestetään tarvittaessa muuta tukea yhteistyössä kodin tai huoltajan kanssa

Liite 5: Kuoleman käsittely koulussa

2.2 ITSEMURHAN UHKA TAI ITSEMURHA

Itsemurhalla uhkaaminen, itsemurhayritys tai itsemurha koulussa vaatii erityisen taitavaa ja huolellista käsittelyä. Itsemurhalla uhkaaminen tai itsemurhayritys saattaa toimia mallina muille oppilaille. Tieto tällaisesta leviää yleensä hyvin nopeasti, samoin siihen liittyvät huhut ja arvelut. Aikuisten pitäisi saada nopeasti oikeaa tietoa tapahtuneesta.

2.2.1 ITSEMURHAN UHKA

Jos oppilas uhkailee tekevänsä itsemurhan tai yrittää sitä: **ÄLÄ JÄTÄ YKSIN**

- Puhu oppilaan kanssa avoimesti ja rehellisesti ja hanki apua
- Kuuntele, älä tuomitse, älä vähättele
- Ota yhteys kotiin tai huoltajaan, kun olet keskustellut oppilaan kanssa
- Sovi kodin/huoltajan kanssa oppilaan ohjaamisesta avun piiriin, joko koulukuraattorin, kouluterveydenhoidon tai terveyskeskuksen päivystyksen kautta
- Sovi, kenelle saa kertoa ja mitä

Tieto asiasta välitetään aina oppilashuoltolain mukaisesti oppilashuoltopalveluiden henkilöstölle.

Liite 6: Henkilö on itsemurhavaarassa, jos...

2.2.2 ITSEMURHA

- Tieto rehtorille, joka kutsuu oppilashuoltoryhmän koolle
- Tieto henkilökunnalle yhteisesti sovittujen periaatteiden mukaan
- Tieto oppilaille yhdessä sovittujen ohjeiden mukaan. Perheeltä lupa kertoa tosi-asiat, jotta perättömät huhut estettäisiin
- Hiljainen hetki
- Rituaalit soveltuvin osin, kuten oppilaan kuolemantapauksen yhteydessä
- Tuen tarjoamisessa huomioidaan erityisesti mahdolliset silminnäkijät lähimmät ystävät.
- Tuen mahdollisuutta tarjotaan koko henkilöstölle ja kaikille oppilaille.
- Oppilashuoltoryhmä sopii, miten asiasta tiedotetaan oppilaiden koteihin

- Tarvittaessa jälkipuinti henkilökunnalle (kaupungin kriisiryhmä)
- Keskustelut luokissa/jälkipuinti oppilaille oppilashuoltoryhmän päättämällä tavalla, jos siihen on kodin/huoltajan lupa (Liite4: Kuoleman käsittely koulussa)
- Hautajaiset
- Oppilaiden seuranta

2.3 ONNETTOMUUDET JA UHKATILANTEET

2.3.1 TOIMINTA TAPATURMAN TAI SAIRAUSSKOHTAUKSEN SATTUESSA

Tee nopeasti tilannearvio:

Selvitä mitä on tapahtunut
 Onko potilas hereillä?
 Hengittääkö, toimiiko sydän?

Käynnistä potilaan ensiapu

Pienet vammat voit hoitaa itse paikan päällä

Käytä ensiapukaapin välineistöä ja tarvikkeita

Pyydä apua ensiaputaitoisilta

Suuremmissa vammoissa tai vakavissa sairastapauksissa tee hätäilmoitus

Yleinen hätänumero 112

Hätäilmoitusta tehdessä kerro:

Mitä on tapahtunut? (mahdollisimman tarkkaan)
 Osoite?
 Milloin?
 Miten opastus tapahtuu?
 Kuka olet?

Älä sulje puhelinta, ennen kuin saat siihen luvan

Järjestä selkeä opastus paikalle

Älä jätä potilasta yksin

Aloita henkeä pelastavat ensiaputoimenpiteet:

Tarkista hengittääkö potilas. Ellei, aseta potilaan pää leukaa hieman ylöspäin nostaen.

Aloita puhalluselvitys kahdella puhalluksella, sulje sieraimet peukalolla ja etusormella, paina huulesi potilaan suulle ja puhalla kaksi rauhallista puhallusta, seuraa rintakehän liikkumista

Tarkista onko potilaalla merkkejä verenkierrosta. Ellei ole, aloita paineluvytys, hae oikea paikka, mittaa kaksi sormen leveyttä rintalastan alaosasta ylöspäin, aseta toisen kämmenen tyvi rintalastalle ja toinen käsi käden selän päälle.

Paina 30 kertaa käsivarret suorina rintalastaa mäntämäisellä liikkeellä painelutaajuudella 100 kertaa minuutissa, anna rintakehän painua noin 4-5 cm

Jatka puhallus-paineluelvitystä, 2 puhallusta ja 30 painelua, kunnes potilas virkoo tai et enää jaksa tai saat ammattiapua

2.3.2 ONNETTOMUUS TAI TAPATURMA KOULUSSA

Välittömät toimenpiteet:

Käyttäydy rauhallisesti!

Aloita ENSIAPU

Älä jätä yksin

Lähetä joku paikalla olijoista tilaamaan ambulanssi/ muita aikuisia avuksi.

Oppilaat pois onnettomuuspaikalta

Kun loukkaantunut on viety hoitoon

Toimita tieto rehtorille

Ilmoita huoltajille mahdollisimman pian – ks. tiedottaminen

Rehtori kutsuu oppilashuoltoryhmän kokoon (tilanteen mukaan)

Tiedottaminen henkilökunnalle

Käsittely luokassa

Tiedottaminen koteihin

Tapahtumat kirjataan muistiin

Liite 7: Kirjaus koulussa tapahtuneesta

2.3.3 ONNETTOMUUS KOULUN ULKOPUOLELLA

Ks. koulun turvallisuussuunnitelma

Tiedon tultua koululle rehtori selvittää tosiasia

Oppilashuolto kokoontuu turvallisuusvastaavan kanssa koolle: päätetään tiedottamisesta ja muista toimenpiteistä

Tarvittaessa keskustelu luokassa pelkotilojen ja ahdistuksen purkamiseksi

2.3.4 VAKAVA UHKATILANNE

Turvallisuutta tai terveyttä uhkaava onnettomuus tai henkilö

Voi aiheuttaa psyykkisiä vaikeuksia kuten masennusta ja unettomuutta, jotka vaativat jälkihoitoa

Valmiusryhmä on mukana jälkihoidon suunnittelussa

Onnettomuusuhasta on tiedotettava rehtorille ja työsuojelupäällikölle

Käsiteltävä myös tekniseltä kannalta, jotta varotoimia voidaan kehittää

2.4 VÄKIVALTA TAI SEN UHKA

Liite 15: Toiminta Raahen kouluissa kriisien käsittelemiseksi, lisäohjeita

2.4.1 VÄKIVALTATILANNE KOULUSSA

- Selvitä nopeasti tilanne itsellesi ja toimi päättäväisesti
- Lähetä hakemaan toinen aikuinen paikalle.
- Pyri saamaan aggressiivisuus puhumalla hallintaan mahdollisimman pian. Älä provosoidu, älä huuda, pysy rauhallisena.
- Hankkikaa tarvittaessa lisäapua: ensiaputaitoinen henkilö, vakavissa tilanteissa poliisi
- Kiistan osapuolet eri tiloihin rauhoittumaan aikuisen kanssa
- Tilanteesta riippuen kasvat keskustelu tai yhteys poliisiin.
- Tieto asianosaisten huoltajille ja tarvittaessa lastensuojeluviranomaisille
- Tilanteen vaatiessa neuvotellaan oppilaan lähettamisestä kotiin
- Oppilas voidaan erottaa koulusta määräajaksi
- Osapuolten näkemykset kirjataan heti liitteenä olevalle lomakkeelle, jonka rehtori tallettaa

Liite 7: Kirjaus koulussa tapahtuneesta

- Koulun sisällä opetusryhmästä vastaava tiedottaa asiasta riittävästi huhujen katkaisemiseksi
- Vanhemmat ratkaisevat lapsen huoltajina tekevätkö rikosilmoituksen (velvoittaa poliisin tutkimaan asian)
- Vanhemmille on tiedotettava, kun koulu ilmoittaa tapauksesta poliisille ennakkotietona (ei välttämättä johda tutkintaan)

2.4.2 VAARALLINEN TAI EPÄILYTTÄVÄ HENKILÖ KOULURAKENNUKSESSA

- Tiedotus keskusradiolla/puhelimitse sovitulla koodilla (esim. häly 1)
- Ilmoitus 112
- Opetustilojen ovet lukkoon, oven kiinni pysymisen varmentaminen
- Verhot kiinni ja valot pois
- Suojautuminen oven puoleiselle seinustalle
- Opettajalla kännykkä auki
- Odotetaan ohjeita
- Tilasta poistutaan vasta luvan tultua

2.4.3 POMMIUHKA

- Tiedotus keskusradiolla tai kiertämällä rakennus
- Ilmoitus 112
- Poistutaan opettajan johdolla turvallisuussuunnitelmassa olevaan kokoontumispaikkaan, josta ei saa lähteä ilman lupaa
- Henkilökohtaiset tavarat mukaan
- Jos on aikaa jos epäillyn pommin paikka on tiedossa, poistutaan siitä pois päin jos mahdollista
- Mihinkään epäilyttävään esineeseen ei saa koskea

- Varmistaudutaan ettei rakennuksessa ole enää ihmisiä
- Irtaimistoa ei viedä turvaan, ihmishenki on tärkeämpi

2.4.4 ASEITA KOULUSSA

- Pyydä luovuttamaan ase tai siihen verrattava esine ja ilmoita huoltajalle ja tarvittaessa viranomaisille
- Ase tai siihen verrattava esine säilytetään kansliassa ja luovutetaan vain poliisille/ huoltajalle
- Rangaistus koulun sääntöjen mukaan
- Opettajalla on työpäivän aikana oikeus tarkastaa oppilaan mukana olevat tavarat, oppilaan hallinnassa olevat koulun säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa. Oppilaalle on ilmoitettava tarkastuksen syy etukäteen. Tarkastajan on oltava oppilaan kanssa samaa sukupuolta. Ks. kurinpitokäytännöt Raahen opetustoukussa

2.4.5 HENKINEN VÄKIVALTA

- Puututtava heti kun havaitaan
- Toimitaan [Raahen kaupungin opiskeluhoitosuunnitelman](#) mukaan

2.4.6 KOULUN ULKOPUOLELLA TAPAHTUNUT VÄKIVALTA

- Yhteys kotiin.
- Keskustele oppilaan kanssa rauhallisesti ja kuuntele
- Jos fyysisiä vammoja, ohjaa terveyskeskukseen / lääkärille
- Sovi keskusteltua oppilaan kanssa yhteydenotosta kotiin tai tilanteen sitä vaatiessa ota yhteys lastensuojeluviranomaisiin
- Järjestä apua mahdollisimman pian
- Seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuneelle järjestä välitön fyysinen ja psyykinen apu: TOIMITA PÄIVYSTYKSEEN!

2.4.7 OPPILAAN OPETTAJAAN KOHDISTAMA VÄKIVALTA

- Lähetä hakemaan toinen aikuinen paikalle.
- Käsittelytapa sama kuin oppilas – oppilas – väkivaltilanteessa: väkivaltaista oppilasta tulee auttaa, yhteys huoltajiin.
- Kirjataan tapahtuman kulku seikkaperäisesti liitteenä olevalle lomakkeelle

Liite 7: Kirjaus koulussa tapahtuneesta

- Opettaja ohjataan työterveyshuoltoon
- Opettaja/rehtori ottaa tarvittaessa yhteyttä työsuojeluvaltuutettuun – opettaja, rehtori ja työsuojeluvaltuutettu arvioivat yhdessä jatkotoimia.
- Kirjaus väkivaltilanteesta koulussa, intranet (<https://loova.raahe.fi>)

2.4.8 TYÖPAIKKAHÄIRINTÄ JA EPÄASIAALLINEN KOHTELU

- Kerro kiusaajallesi, että et pidä tämän käytöksestä ja pyydä häntä lopettamaan se
- Kerro kiusaamisesta esimiehellesi (tai jos esimies on kiusaaja, tämän esimiehelle), hänellä on velvollisuus puuttua kiusaamiseen
- Pidä kirjaa tapahtumista ja kerää näyttöä

- Jos kiusaamista ei pystytä käsittelemään työyksikössäsi, hae apua: työterveys- huolto, työsuojeluvaltuutettu, luottamusmies jne.
- Kun asiasta pidetään kokouksia, sovitut asiat on hyvä kirjata muistiin!
- Ks. Raahen kaupungin TOIMINTAOHJEET TYÖPAIKKAHÄIRINTÄ- JA KIU- SAAMISTILANTEISSA, intranet (<https://loova.raahe.fi>)

2.5 PÄIHTEET

Ks. Opetushallituksen ohjeistuksia kouluille: Huumetestit kouluissa, www.oph.fi

Kun koulussa epäillään oppilasta päihteiden käytöstä, reagoiminen on tärkeää. Koulun sovittu yhteyshenkilö, esim. kuraattori tai terveydenhoitaja, ottaa asian puheeksi oppi- laan kanssa.

- Oppilaalle annetaan ensin mahdollisuus kertoa vanhemmilleen
- Koulun yhteyshenkilö sopii tapaamisen oppilaan ja vanhempien kanssa
- Langin talon nuorten päihdeasiain työntekijä pyydetään mukaan tarvittaessa
- Mahdollisuus tehdä huumeseuja. Riippumatta sen tuloksesta (pos./neg.) voidaan sopia jatkotapaamisia: kartoitetaan oppilaan tilannetta ja arvioidaan päihderiippu- vuutta sekä mahdollisen hoidon tarvetta. Sovitaan yhdessä jatkotoimenpiteistä
- Mikäli ilmenee lastensuojelutarvetta, pyydetään yhteistyöhön mukaan lastensuo- jeluviranomainen
- Sovitaan mahdollisista muista avohuollon tukitoimista. Mikäli ne osoittautuvat riit- tämättömiksi, ryhdytään yhteistyössä valmistelemaan laituskuntoutusta

2.5.1 OPPILAS PÄIHTYNEENÄ KOULUSSA (alkoholi, pillerit, huumeet ja muut päihteet)

- Lähetä hakemaan toinen koulun työntekijä avuksesi
- Pyytäkää poliisi paikalle
- Myrkytystilaa epäiltäessä soita ambulanssi 112
- Takavarikoi päihteet, jos mahdollista
- Saata oppilas terveydenhoitajan luo
- Älä jätä oppilasta hetkeksikään yksin
- Tiedota asiasta rehtorille/vararehtorille
- Ota yhteys vanhempiin → lapsen hakeminen koulusta

Myöhemmin oppilashuoltoryhmä päättää jatkotoimenpiteistä kuultuaan sekä vanhempia että oppilasta.

Liite 8: Päihteiden väärinkäytön tunnusmerkit

Huom. Työntekijöiden päihdehaittoja käsitellään RAAHEN KAUPUNGIN HENKILÖS- TÖN PÄIHDEOHJELMAN mukaisesti.

2.6 MUITA ERITYISTILANTEITA

2.6.1 VAKAVA SAIRAUUS TAI VAMMA

Menettelytavoista, esim. tiedottamisesta opettajille ja luokan oppilaille, neuvotellaan oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa. Jatkotoimenpiteet suunnitellaan tämän neuvonpidon pohjalta, esim. toimintaohjeet sairauskohtauksen varalta.

2.6.2 PSYKKINEN JA PSYKOSOMAATTINEN OIREILU

Opettaja saattaa huomata oppilaassaan jotain huolestuttavaa, tavallisuudesta poikkeavaa. Usein tällaisessa tilanteessa kaippaa lisätietoa, jonka pohjalta toimia.

Tunnistamisvihjeet eivät ole kattavia vaan suuntaa antavia. Sinun ei tarvitse etkä saa-kaan diagnosoida oppilaita. Psykkinen oireilu on moninainen.

Sen sijaan voit olla korvaamattomaksi avuksi, mikäli ohjaat vaikeuksissa olevan oppilaan kouluterveydenhoitajan, -psykologin tai -kuraattorin puoleen.

Ks. Oppilashuollon opas, Huolenharmaa vyöhyke

Psykosomaattinen oireilu: syömishäiriöt (anoreksia ja bulimia), vatsakivut, päänsärky, pahoinvointi, unihäiriöt, sairastumisalttius, ja jännittäminen voivat olla oireita oppilaan pahoinvoinnista. Näihinkin on puututtava ja keskusteltava oppilaan/vanhempien kanssa jatkotoimenpiteistä.

Syömishäiriöt on aina otettava vakavasti.

Liite 9: Masentuneen tunnistaminen

Liite 10: Psykoottisen käyttäytymisen tunnistaminen

Liite 11: Syömishäiriöt

2.6.3 PELI- JA NETTIRIIPPUUUS

Peli- ja nettiriippuvuudella tarkoitetaan hallitsematonta ja pakonomaista internetin ja/tai pelien käyttöä, joka aiheuttaa haittoja myös muilla elämän alueilla.

Linkki: <http://www.lapsetjainternet.net/riippuvuus.html>

Ohjataan oppilas oppilashuollon palveluiden piiriin.

2.6.4 SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ JA HYVÄKSIKÄYTTÖ

Seksuaalinen häirintä on tarkoituksellista, ei-toivottua, yksipuolista seksuaalisväritteistä käyttäytymistä tai sukupuoleen perustuvaa syrjintää. Se voi olla fyysistä koskettelua tai puhetta, jonka kohde tuntee vastenmieliseksi. Häirinnästä saatetaan vaieta, koska kohde pelkää leimautumista ja häpeän tuntoa.

Seksuaalinen häirintä on yhteydessä terveystarpeisiin, koulunkäynnin vaikeuksiin ja nuorten riskikäyttäytymiseen. Hyväksikäyttö aiheuttaa vakavan henkisen trauman. Se uhkaa yksilön perusturvallisuutta. Seuraukset ovat usein vaikeita ja pitkäaikaisia.

On tärkeää, että oppilaat tulevat kuulluiksi kertoessaan mahdollisesta seksuaalisesta häirinnästä tai hyväksikäytöstä Jos sinulle uskoudutaan, kuuntele kertomusta ja tee tarkat muistiinpanot.

Asianossaisten oikeusturva

Asian hoitaminen vaatii aina ammattiapua. Raiskauksen uhri tarvitsee välitöntä kriisiapua ja lääkäriin sekä poliisiin on otettava yhteyttä viipymättä.

Asiasta tehdään aina lastensuojeluilmoitus.

Seksuaalivalistuksen yhteydessä oppilaalla voi palautua mieleen kokemuksia, joista oppilas ahdistuu tai hänellä on tarve puhua. Tuolloin oppilasta ohjataan keskustelemaan terveydenhoitajan/ kuraattorin kanssa.

Tärkeät paikat avun saamiseksi raiskaustapauksissa: ks. Yhteistyötahoja tämän oppaan alussa.

2.6.5 ITSETUHOINEN KÄYTTÄYTYMINEN

Itsetuhoinen käyttäytyminen ilmenee mm: uhkarohkeutena, elämänä ”äärirajoilla”, haluna kohdata vaaroja, nautintona epätavallisissa tilanteissa koetella kykyjään. Nuorilla se ilmenee esim. vauhtihurjasteluna liikenteessä, asosiaalisena käyttäytymisenä ja harrastuksissa.

Itsetuhoisuus ilmenee myös itsensä viiltelyinä, epäsuotuisina ravintotottumuksina. Itsetuhoisten ajatusten takana on haavoittuva, itseään arvostamaton tai masentunut lapsi/nuori, siksi siihen on puututtava mahdollisimman varhain.

2.6.6 HUOLESTUTTAVAT KIINNOSTUKSEN KOHTEET

Epätavallinen kiinnostus kohdistuu mm. kuolemaan ja tuonpuoleiseen. Se saa usein mystisiä ja spirituaalisia piirteitä. Pukeutuminen, musiikki, symbolit, piirustukset ja rooliin eläytyminen näkyvät oppilaan toiminnassa.

Rooliin eläytyminen – toden ja fantasian sulautuminen yhteen – on asia, johon aikuisen on puututtava. Usein jo keskustelu auttaa.

Jos rooli uhkaa oppilaan psyykkistä tasapainoa, on keskusteltava oppilaan, vanhempien tai oppilashuoltoryhmän kanssa oppilaan auttamiseksi ja jatkotoimenpiteistä sopimiseksi.

2.6.7 KOULUKIUSAAMINEN JA KIUSAAMISEN VASTAINEN SUUNNITELMA

Koulukiusaamiseen on puututtava välittömästi. Ota aina yhteys oppilashuoltoryhmään ja toimi koulun järjestyssääntöjen määrittelemällä tavalla.

KIUSAAMISEN EHKÄISY JA KIUSAAMISTILANTEISIIN PUUTTUMINEN

Raahen kouluissa pidetään kiusaamista ehkäiseviä oppitunteja.

Koulussa toimii vähintään kolmen opettajan tai muuhun henkilökuntaan kuuluvan aikuisen muodostama työryhmä, joka puuttuu kiusaamistapauksiin koulukohtaisen oppilas- ja opiskelijahuoltosuunnitelman mukaisesti. Kiusaamistapausten käsittely kirjataan Wilmaan kasvatuskeskusteluna ja toimitaan kasvatuskeskusteluohjeistuksen mukaisesti. Myös kiusatun kotiin ollaan yhteydessä asian käsittelystä.

Koulukuraattori otetaan mukaan vakavampien tapausten käsittelyyn tai tapaukset ohjataan koulukuraattorille. Pitkittyneisissä kiusaamistilanteissa, joita ei koulun keinoilla saada loppumaan otetaan yhteyttä joko lastensuojeluun tai poliisiin.

Nettikiusaamisella tarkoitetaan tarkoituksellista ja toistuvaa pahan mielen aiheuttamista, kuten pilkkaamista, nöyryyttämistä ja uhkailua netin, kännykän tai muiden elektronisten laitteiden avulla. Tapauksiin puututaan koululla, jos ne vaikuttavat koulun arkeen.

2.6.8 MUUTOKSET OPPILAAN PERHETILANTEESSA

Avioerotilanteessa, väkivalta- tai päihdeperheen elämässä lapset /nuoret jäävät usein ilman riittävää henkistä ja fyysistä tukea. Perustarpeet jäävät tyydyttämättä, luottamus aikuisiin horjuu ja lapset/nuoret kokevat usein itsensä ”syntipukeiksi” aikuisten ongelmiin.

Oppilas ei osaa välttämättä käsitellä näitä kielteisiä tunteitaan ja reagoi koulussa mm.:

- Syrjään vetäytymällä
- Kahinoimalla opettajien kanssa
- Kapinoimalla
- Somatisoimalla: pahoinvointi, paha olo, vatsakipu, pääkipu, vapina, väsymys
- Pelkämällä kosketusta, masentumalla, syyllistämällä itsensä ja kantamalla vastuuta vanhemmistaan sekä peittelemällä vanhempiensa ongelmia

Tässä tilanteessa opettajan on tärkeää edistää myönteisiä ihmissuhteita ja vähentää oppilaan syyllisyyden tunteita. Yksikin luotettava ihmissuhde on oppilaalle tärkeä.

Perhetilanteiden muuttuessa yhteistyö perhettä auttavan verkoston kanssa on tärkeää. Tarjotaan Lapset puheeksi –keskustelua oppilaan tilanteen kartoittamiseksi.

Oppilaassa kriisireaktioita voivat aiheuttaa myös perheessä tapahtuneet muutokset, kuten:

- Avioero, uusperhe
- Vauvan syntymä perheeseen
- Perheenjäsenen pitkäaikainen, vakava sairaus
- Työttömyys, päihteiden käyttö
- Lapsen huolenpidon laiminlyönti, huostaanotto

Liite 12: Lapsen ja nuoren kodin tapahtumat kriisin aiheuttajana

2.6.9 TYÖNTEKIJÄ AVUNTARPEESSA

Koulussa voi opettaja tai kouluyhteisön muu aikuinen jaksaa tai voida huonosti. Yleensä läheiset työtoverit huomaavat työtoverinsa käyttäytymisessä muutoksia, esim. väsymyksen tai masennuksen merkkejä.

Aina ei työntekijä itse osaa pyytää apua. Läheisen työtoverin tai esimiehen asiallinen myötäilevä puuttuminen ongelmaan (puheeksi ottaminen) voi olla helpotus kaikille osapuolille ja alku tarvittavan avun saamiselle.

Jos työyhteisön tuki ei riitä, on tarpeen kääntyä työterveyshuollon puoleen.

2.6.10 OMAISUUSRIKKOMUS

Asian käsittelyn vaiheet:

- Rehtori, luokanvalvoja, opetusryhmästä vastaava, asianomainen oppilas/oppilaat (ja tarvittaessa huoltajat) kokoontuvat ja kartoittavat tilanteen

- Tapahtumat kirjataan muistiin
- Selvitetään tapahtuma ja pyritään sovittelemaan asia
- Mikäli huoltajat eivät ole olleet mukana asian käsittelyssä, ilmoitetaan asiasta kotiin käsittelyn jälkeen
- Oppilashuollon asiantuntijoita voidaan käyttää apuna
- Tarvittaessa pyydetään poliisilta virka-apua

Liite 7: Kirjaus koulussa tapahtuneesta

3. TIEDONKULKU KRIISITILANTEESSA

Kriisiviestintä on tehostettua viestintää, jonka yhtenä tarkoituksena on välttää huhujen syntyminen. Sen tulisi olla nopeaa, aktiivista, luotettavaa, avointa ja läpinäkyvää.

Tiedottamisvastuu kuuluu operaatiota johtavalle viranomaiselle, opetustoimen osalta opetuspäällikölle tai koulun rehtorille/koulunjohtajalle.

3.1 SUULLINEN TAI KIRJALLINEN TIEDOTE

Sen tulisi sisältää seuraavia tietoja (kaikki kohdat eivät aina ole tarpeellisia):

- Mitä, missä ja milloin on tapahtunut/tapahtumassa
- Onko ihmisiä vahingoittunut, kuinka monta
- Mitä seurauksia, vahinkoja tai vaikutuksia tapahtumasta on havaittu?
- Onko tapahtumasta edelleen vaaraa tai häiriötä lähistön ihmisille, muille ihmisille tai ympäristölle?
- Jos on, niin mille alueelle vaikutus ulottuu ja miten pitää toimia?
- Mihin korjaus-, pelastus- ym. toimiin on ryhdytty?
- Miksi kyseinen tapahtuma sattui, jos syy tiedetään?
- Miten ja milloin asiasta tiedotetaan lisää?
- Milloin tiedote on annettu?

3.2 YHTEYS- JA LISÄTIEDOT

- Yhteystiedot (myös illalla ja yöllä)
- Kuka antaa tapahtumasta lisätietoja?

3.3 SAATTEEKSI VIELÄ:

- Totea vain tosiasiat
- Kerro asiat kuin ne juuri sillä hetkellä ovat
- Jos tilanne muuttuu, niin tee uusi tiedote
- Älä liioittele tai vähättele
- Älä kaunistele tapahtunutta
- Älä spekuloi
- Kerro asiat ymmärrettävästi

4. JÄLKIARVIOINTI

Arvioidaan tilanteen hoito yhdessä mukana olleiden ihmisten sekä muiden yhteistyötoimijoiden kanssa.

Tehdään tarvittavat muutokset koulun omaan valmiussuunnitelmaan.

5. KOULUN OPPILASHUOLTORYHMÄ

5.1 OPPILASHUOLTORYHMÄN JÄSENET

Koulun oppilashuoltoryhmään kuuluu yleensä: rehtori tai koulunjohtaja, varajohtaja, kuraattori, terveydenhoitaja, erityisopettaja, opinto-ohjaaja, tarvittaessa koulupsykologi sekä opettajia.

- Pienessä koulussa oppilashuoltoryhmään voi kuulua koulun koko henkilökunta
- Ryhmän jäsenten tulee olla tähän työhön halukkaita ja sopivia
- Ryhmä voi kutsua asiantuntija-apua tilanteen mukaan, esim. papin, sosiaalityöntekijän, poliisin tai terveyskeskuksen kriisiryhmän jäseniä
- Ryhmä jakaa tehtävät keskenään
- Tiedottaminen tapahtuneesta koulun ulkopuolelle on rehtorin tehtävä

5.2 OPPILASHUOLTORYHMÄN TEHTÄVÄT KRIISITILANTEESSA

- Hoitaa yhteydet paikallisiin yhteistyötahoihin, esim. kriisiryhmään, sosiaali- ja terveystoimeen
- Organisoida toiminta kriisitilanteessa ja jälkikäsittelyssä
- Antaa koko koulun henkilökunnalle sama, yhtenäinen tieto
- Informoida kaikkia työntekijöitä heidän tehtävistään kriisin aikana
- Olla opettajien tukena kertomassa tapahtuneesta oppilaille/luokille

5.3 HENKILÖSTÖN PEREHDYTTÄMINEN

- Valmiussuunnitelma tutuksi koko henkilöstölle
- Oppilashuoltoryhmän kokoonpano tiedoksi henkilöstölle vuosittain
- Turvakansio esille ja helposti saataville
- Koulutukset, tietoiskut, teemapäivät koko oppilaitokselle, esim. ensiapukoulutus
- Oppilaille, vanhemmille ja yhteistyötahoille tiedottaminen kriisivalmiudesta
- Ryhmän jäsenten kouluttaminen
- Kriisivalmiusmallien toimivuuden arviointi ja muutosten tekeminen

6. KOULUPOLIISITOIMINTA

Jokilaaksojen poliisilaitoksella on vuodesta 2009 toiminut koulupoliisiryhmä, jonka pääsääntöinen tehtävä on laillisuuskasvatus alueen kouluissa. Koulupoliisit ovat turvallisuusosaston palveluksessa, ja laillisuuskasvatukseen liittyvät tunnit, esitelmät ja muu toiminta pidetään aina poliisin kenttäasussa. Koulupoliisitoiminnalla on todettu olevan erittäin hyviä vaikutuksia ja kaikille Raahen kouluille on määritetty oma koulupoliisi, jonka puoleen tarvittaessa voi kääntyä. On huomionarvoista päivittää tiedot aika ajoin, sillä koulupoliisienkin henkilökunta muuttuu.

Koulupoliisitoiminta keskittyy laillisuuskasvatuksessa ennaltaehkäisemiseen ja valistukseen erilaisin keinoin. Koulupoliiseilla ei varsinaisen työnsä vuoksi ole aina mahdollisuutta reagoida asioihin välittömästi.

Koulupoliisien yhteyshenkilönä toimii Harri Hiitola. Hänet tavoittaa myös poliisilaitoksen puhelinvaihteen 071 876 516 kautta soittopyynnöllä tai sähköpostilla harri.hiitola@poliisi.fi

7. KURINPITO-OHJEISTUS RAAHEN OPETUSTOIMESSA

7.1 ILMOITTAMINEN HÄIRINNÄSTÄ

Opettajalla tai rehtorilla on velvollisuus ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle. Ilmoittaminen on syytä tehdä saman päivän aikana. Ilmoittaminen on syytä dokumentoida kirjallisesti.

- Koulussa tapahtunutta häirintää, kiusaamista ja väkivaltaa käsitellään kohdassa 2.6.8 esitellyn toimintamallin mukaisesti. Asiaa käsiteltäessä voidaan antaa oppilaalle kaksi viikkoa aikaa muuttaa omaehtoisesti käytöstään ja tämä tulee antaa huoltajalle tiedoksi ilmoituksen yhteydessä.
- Opettajat voivat keskustella oppilaiden kanssa koulumatkalla tapahtuneista asioista. He toimivat tarvittaessa huoltajien tukena asioiden selvittämisessä, mutta eivät ole päävastuullisia. Oppilasta ei voida määrätä kurinpitotoimiin koulumatkalla tapahtuneiden asioiden perusteella.

7.2 LAIMINLYÖTYJEN KOULUTEHTÄVIEN TEKÖ

Opettaja voi määrätä oppilaan tekemään laiminlyötyjä koulutehtäviä enintään tunniksi koulun jälkeen.

7.3 OPPILAAN POISTAMINEN OPETUSTILASTA

Opettaja tai rehtori voi määrätä oppilaan poistumaan luokkahuoneesta tai tilasta tai koulun järjestämästä tilaisuudesta jäljellä olevan oppitunnin ajaksi. Ennen oppilaan poistamista hänelle tulee ilmoittaa, että mikäli hän jatkaa häiritsevää käytöstään, hänet määrätään poistumaan oppitunnilta.

- Oppilaalle on järjestettävä valvonta, kun hänet on poistettu opetustilasta. Oppilasta ei tarvitse kuulla, kun hänet määrätään poistumaan..
- Rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia oppilaan poistamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Oppilaan poistamisessa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä.
- Opettaja kirjaa poistamisen Wilmaan oppilaan tuntimerkintöihin.
- Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetustoimenpäällikölle.

7.4 JÄLKI-ISTUNTO

Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestyssääntöjä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus.

- Jälki-istuntoa ei voi määrätä oppilaalle ennen kuin hänelle on pidetty asiasta kasvatust keskustelu
- Opettaja tai rehtori voi määrätä oppilaan jälki-istuntoon
- Ennen jälki-istunnon määräämistä oppilasta ja huoltajaa on kuultava ja rike on yksilöitävä
- Jälki-istunnossa opettaja voi määrätä oppilaan istumaan hiljaa, tekemään kirjallisia, suullisia tai muita tehtäviä, jotka ovat kasvatusta, opetusta ja kehitystä tukevia, oikeassa suhteessa oppilaan tekoon tai laiminlyöntiin sekä ikä ja kehitystaso huomioon ottaen oppilaalle sopivia
- Opettaja tai rehtori voi kasvatuksellisista syistä määrätä oppilaan puhdistamaan tai järjestämään uudelleen koulun omaisuuden tai tilan, jonka oppilas on tahallaan tai huolimattomuuttaan liannut tai saattanut epäjärjestykseen
- Jälki-istunto kirjataan Wilmaan sille varattuun osioon (kurinpito, toimenpiteet) ja sille määritellään seuranta-ajankohta (Onko epätoivottu käytös loppunut?)

7.5 OPETUKSEN EPÄÄMINEN LOPPUPÄIVÄKSI

Päätöksen opetuksen epäämisestä loppupäiväksi tekee rehtori. Ennen päätöksentekoa oppilasta on kuultava. Huoltajia ei tarvitse kuulla, mutta heille on ilmoitettava opetuksen epäämisestä etukäteen. Huoltaja tai muu sovittu henkilö hakee lapsen koulusta.

Oppilaalle on järjestettävä tarvittava oppilashuolto, jonka tehtävänä on selvittää syy oppilaan käytökselle ja järjestää tarvittavia tukitoimia.

Epäämisen syynä voi olla:

- Oppilaan käyttäytyminen niin väkivaltaisesti tai uhkaavasti, että toisen oppilaan tai koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii (opettaja tai rehtori määrittelee)
- Oppilas käyttäytymisellään häiritsee opetusta ja opetus tai muu toiminta sen vuoksi vaikeutuu kohtuuttomasti (opettaja tai rehtori määrittelee)

7.6 KIRJALLINEN VAROITUS

Kirjallinen varoitus on syytä antaa oppilaalle, mikäli voimakkaat tukitoimet ja rangaistukset eivät muuta oppilaan käytöstä ja on ennakoitavissa tarve koulusta erottamiselle. Kirjallinen varoitus annetaan mm. toistuvasta väkivaltaisesta käytöksestä, oppituntien jatkuvasta häirinnästä ja kiusaamisesta.

Kirjallinen varoitus annetaan oppilaalle, mikäli hän on edennyt Raahen kaupungin käytöksen portailla neljännelle portaalille (ks. Raahen kaupungin käytöksen portaat)

Mikäli kirjallinen varoitus ei muuta käytöstä, oppilas voidaan erottaa koulusta määräajaksi. Varoitus täytyy olla tehty saman lukuvuoden aikana.

- Ennen kirjallisen varoituksen antamista oppilasta ja huoltajaa on kuultava ja teko on yksilöitävä
- Kirjallisesta varoituksesta on tehtävä hallinnollinen päätös. Raahessa päätöksen tekee rehtori tai koulunjohtaja.
- Kirjallisen varoituksen saaneen oppilaan asioissa pidetään asiantuntijapalaveri, johon kutsutaan mukaan lastensuojelun työntekijä. Mikäli huoltaja ei suostu tähän, tehdään lastensuojeluilmoitus.

7.7 KOULUSTA EROTTAMINEN

Kun oppilas on käyttäytynyt niin väkivaltaisesti tai uhkaavasti, että toisen oppilaan tai koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus on kärsinyt tai vakavasti vaarantunut, ja on olemassa ilmeinen vaara, että väkivaltainen tai uhkaava käyttäytyminen toistuu, määräaikainen erottaminen voidaan panna täytäntöön sen estämättä, ettei päätös ole lainvoimainen. Tällaisen väliaikaisen päätöksen tekee koulun rehtori. Virallisen päätöksen tekee opetuslautakunta seuraavassa kokouksessaan.

- Ennen päätöksen tekemistä oppilasta ja huoltajaa on kuultava ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Kuuleminen on kirjattava.
- Oppilaan erottamisesta ilmoitetaan sosiaalihuollon työntekijälle ja hänet kutsutaan mukaan oppilaan asioiden hoitamiseen. Erotetun oppilaan asioissa pidetään aina monialainen asiantuntijapalaveri, jossa suunnitellaan oppilaan koulunkäynnin ja oppilashuollon järjestäminen sekä muut jatkotoimenpiteet. Sovitut asiat kirjataan oppilashuoltokertomukseen Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti.
- Erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan. Suunnitelma kirjataan Wilmaan oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin. Suunnitelma pyritään laatimaan niin, että se estää määräajaksi erotetun oppilaan jäämisen jälkeä vuosiluokkansa ja opetusryhmänsä edistymisestä.

7.8 OPPILAAN TARKASTUS JA KIELLETTYJEN TAVAROIEN POISOTTO

7.8.1 Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita

Rehtorilla tai koulun opettajalla on oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa oppilaalta laissa tai järjestyssäännöissä kielletty esine tai aine.

Jos haltuun otettavaa esinettä tai ainetta hallussaan pitävä oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää haltuun ottamisen, rehtorilla tai koulun opettajalla on oikeus käyttää sellaisia esineen tai aineen haltuun ottamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Oikeus käyttää voimakeinoja koskee vain oppilaan omaa tai muiden turvallisuutta vaarantavia esineitä tai aineita sekä esineitä tai aineita, joita käytetään oppimisen tai opetuksen häiritsemiseen. Voimankäyttövälineitä ei saa käyttää.

Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle. Oppilaan tarkastaminen ja esineiden ja aineiden haltuun ottaminen tulee kirjata. Oppilaan huoltajille ilmoitetaan tapahtuneesta mahdollisimman pian.

Pykälässä säädetyt oikeudet ja velvollisuudet ovat voimassa myös ajan, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman tai opetuksen järjestäjän hyväksymän muun tämän lain tai sen nojalla annettujen säädösten nojalla laaditun suunnitelman mukaiseen opetukseen tai toimintaan.

7.8.2 Oikeus tarkastaa oppilaan tavarat

Koulun opettajalla ja rehtorilla on työpäivän aikana oikeus tarkastaa oppilaan mukana olevat tavarat, oppilaan hallinnassa olevat koulun säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa.

Tarkistus voidaan tehdä sellaisen kielletyn esineen tai aineen haltuun ottamiseksi, jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta, jos tällaisen esineen tai aineen hallussa pito on ilmeistä ja oppilas pyynnöstä huolimatta kieltäytyy niitä luovuttamasta tai ei luotettavasti osoita, ettei hänen hallussaan niitä ole.

Oppilaalle tulee ennen tarkastusta ilmoittaa tarkastuksen syy.

Tarkastajan tulee olla oppilaan kanssa samaa sukupuolta. Tarkastuksessa tulee olla läsnä tarkastajan lisäksi toinen täysi-ikäinen koulun henkilökuntaan kuuluva. Oppilaan pyynnöstä tarkastuksessa tulee olla läsnä hänen valitsemansa koulun henkilökuntaan kuuluva, jos tämä on saapuvilla.

Tarkastuksen suorittamistavasta voidaan kuitenkin poiketa, jos se on asian kiireellinen luonne huomioon ottaen turvallisuuden kannalta ehdottoman välttämätöntä.

Edelliset oikeudet ja velvollisuudet ovat voimassa myös ajan, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman tai opetuksen järjestäjän hyväksymän muun tämän lain tai sen nojalla annettujen säädösten nojalla laaditun suunnitelman mukaiseen opetukseen tai toimintaan.

7.8.3 Haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen

Opettajan tai rehtorin haltuun ottama häirintään käytetty esine tai aine tulee luovuttaa oppilaalle oppitunnin tai koulun tilaisuuden päättymisen jälkeen. Jos on todennäköistä, että häirintä oppitunnin jälkeen jatkuu, häirintään käytetty esine tai aine tulee luovuttaa oppilaalle viimeistään työpäivän päättyessä.

Kielletyt esineet ja aineet luovutetaan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Esineet ja aineet tulee kuitenkin luovuttaa poliisille tai muulle laissa säädetylle viran-

omaiselle, jos oppilaalla, tämän huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei lain mukaan ole oikeutta pitää niitä hallussaan.

Ennen luovuttamista esine tai aine tulee säilyttää huolellisesti. Esineiden ja aineiden luovutus tulee järjestää mahdollisimman pian haltuunotosta. Haltuun otetut huumausaineet, ampuma-aseet, aseiden osat, patruunat, ammuksiset ja kaasusumuttimet sekä räjähteet tulee luovuttaa poliisille välittömästi.

Jos huoltaja ei kolmen kuukauden kuluessa haltuunottoa koskevasta ilmoituksesta noudata esinettä tai ainetta, se voidaan todisteellisesti hävittää. Esineiden ja aineiden hävittäminen ja luovuttaminen tulee kirjata.

8. RAAHEN KOULUKULJETUSOPAS

Tämän oppaan tarkoituksena on parantaa kuljetusten turvallisuutta, antaa pelisääntöjä ja ohjeita kouluille, koululaiskuljettajille, vanhemmille ja oppilaille.

8.1 KOULUN OSUUS

Rehtori huolehtii, että kuljetusten järjestelijä saa kuljettavien luettelot, kouluajat ym. tiedot. Koulu aika tarkoittaa sovittua kouluun tulo- ja koulusta lähtöaikaa. Vuosittain kouluissa käsitellään koulukohtaiset koulukuljetusten pelisäännöt. Tässä oppaassa mainittuja pelisääntöjä koulu voi käyttää pohjana. Koulu järjestää kuljetusoppilaiden valvonnan mahdollisena kuljetusten odotusaikana. Koulu arvioi kuljetusten toimivuutta ja kehittää kuljetusjärjestelyitä. Valvontaa ei kuitenkaan järjestetä normaalin reittiliikenteen pysäkeille.

8.2 OPPILAAN VASTUU KULJETUKSESSA

- ✓ Olen ajoissa sovitulla odotuspaikalla, että kaikki kuljetettavat ehtivät oikeaan aikaan kouluun
- ✓ Odotan autoa rauhallisesti enkä aiheuta vaaraa itselleni enkä muille
- ✓ Nousen autoon reippaasti ryntäilemättä
- ✓ Istuudun penkille ja kiinnitän turvavyön
- ✓ Automatkalla käytäydyn asiallisesti ja otan muut kuljetettavat huomioon
- ✓ Noudatan hyviä tapoja ja kuljettajan antamia ohjeita
- ✓ Pidän ajomatkan aikana turvavyön kiinnitettynä
- ✓ Jos minulle tulee ongelmia matkan aikana, kerron niistä kuljettajalle
- ✓ Poistun autosta viivyttelämättä
- ✓ Jos joudun ylittämään tien, odotan, kunnes kuljetusauto on jatkanut matkaa
- ✓ Ymmärrän pelisäännöt ja sitoudun noudattamaan niitä

Päiväys

Oppilaan allekirjoitus

8.3 KULJETTAJAN TEHTÄVÄT

8.3.1 VALMISTAUTUMINEN AJOON

- Positiivinen asenne tehtävän suorittamiseen
- Asianmukainen asu
- Koulukyytikilpi paikallaan

8.3.2 AJOKUNTO

- Vaativa ja riskialtis kuljetustehtävä edellyttää kuljettajalta sekä fyysisestä että henkisestä kunnosta huolehtimista. Väsymys heikentää ajokykyä

8.3.3 AJOREITTI

- kuljetettavien lista aina mukana
- mahdollisten muutosten huomioiminen päivittäin

8.3.4 AUTON KUNTO

- Auto on määräysten sekä ohjeiden mukainen ja siisti
- Turvavyöt kunnossa ja niitä on tarpeellinen määrä

8.3.5 VAITIOLOVELVOLLISUUS

- Kuljetettaviin tai heidän perheisiinsä liittyviä asioita ei kerrota ulkopuolisille

8.3.6 KULJETTAJAN TEHTÄVÄT AJON AIKANA

- Esittäytyminen uuden lukuvuoden alkaessa
- Ajaminen liikennesääntöjä noudattaen
- Koulukuljetusreitien ajaminen tilauksen mukaisesti
- Yhteisesti sovitun aikataulun noudattaminen
- Pysähtymispaikkojen ilmoittaminen kuljetettaville
- Pysäköiminen niin, että kuljetettava voi nousta ja jäädä kyydistä turvallisessa paikassa
- Aikataulun noudattaminen
- Oppilaiden sijoittaminen kuljetettavien koko huomioiden
- Kuormitusmääräysten noudattaminen
- Liikuntavälineiden kuljettaminen
- Järjestyksenpito autossa
- Ongelmatilanteissa yhteydenotot huoltajaan ja koululle ja/tai koulutoimistoon
- Autosta poistuvan oppilaan opastaminen
- Erityistä huolenpitoa vaativien (esim. näkörajoitteisten) oppilaiden huoltaminen vastaanottavalle henkilölle saakka
- Kohtelias ja asianmukainen ja esimerkillinen käytös
- Vanhempien kuljetusmuutostoiveista ilmoittaminen kuljetuksen tilaajalle
- Kääntöpaikan turvallisuuden varmistaminen
- Puhelinyhteystietojen toimittaminen huoltajille mahdollisten sairaus- ja poissaoloilmoitusten varalta

8.4 HUOLTAJAN TEHTÄVÄT

Vanhemmat huolehtivat, että oppilas

- On ajoissa kuljetuspaikalla
- On pukeutunut sään mukaisesti
- Käyttää pimeällä heijastinta
- Kuljetusreitintä varten pyöräillessään käyttää pyöräilykypärää
- Oppilaalla on mukanaan tarvittavat välineet asianmukaisesti pakattuna

Vanhemmat opastavat lastaan asianmukaiseen käyttäytymiseen ja turvallisuuteen koulumatkojen aikana. Jos oppilas ei tarvitse koulukuljetusta, vanhemmat ilmoittavat poissaolosta suoraan liikennöitsijälle sekä koululle. Huoltaja ei voi itse tilata koulukuljetusta eikä tehdä muutoksia kuljetusreitteihin.

8.4.1 KOULUKULJETUKSET - RAAHEN TAKSI

Koulukuljetukset ovat yksi tärkeä osa Raahen taksien ajoista. Koulukuljetusten osuus vuosittaisesta liikevaihdosta on noin 8 prosenttia. Raahen taksit kuljettavat päivittäin noin 300 koululaista, esikoululaista sekä kerholaista. Toisinaan osa oppilaista ei ole ollut valmiina ja taksi on myöhästynyt kuljetuksen lopussa olevista osoitteista sekä koulusta.

Kuljetusaikatauluun vaikuttavat myös muu liikenne sekä keliolosuhteet. Jokaisen kuljetuksessa olevan oppilaan vanhemmille on ilmoitettu kellonaika milloin taksi on pihassa. Jotta koulukuljetus onnistuisi myös talviliukkailla pyydämme teitä huolehtimaan että lapsenne on aamuisin valmiina ulkona odottamassa ennalta sovittuun kellonaikaan. Taksissa kaikki lapset matkustavat turvavöissä.

8.4.2 KOULUKULJETUSTEN AIKATAULUT

Mikäli taksi on edellä aikatauluista, niin se odottaa sovittuun aikaan saakka. Mutta jos taksi on myöhässä aikataulusta, niin taksin on jatkettava matkaa ellei oppilasta näy pihalla.

8.4.3 POISSAOLOT KOULUKULJETUKSISTA

Poissaoloista on ilmoitettava taksikeskuksen numeroon: 0600 300 10

Numero on käytössä 24h/vrk, vuoden jokaisena päivänä.

8.4.4 KOULUKULJETUKSIEN MUUT MURHEET

Mahdollisissa muissa koulukuljetus murheissa pyytäisimme teitä ottamaan yhteyttä

Raahen Taksi
Harri Liukkonen
puh. 050 465 0111
harri.liukkonen@raahentaksi.fi tai
antamaan palautetta palautesivulle.

9. LIITTEET

Liite 1

MITEN TUKEA LASTA/NUORTA ARJESSA JÄRKYTTÄVIEN TAPAHTUMIEN JÄLKEEN

1. SÄILYTÄ ARJEN RUTIINIT JA OLE LÄSNÄ LAPSESI ELÄMÄSSÄ
2. KESKUSTELE LAPSESI KANSSA TAPAHTUNEESTA
3. SEURAA MITÄ LAPSESI KATSOO TELEVISIOSTA TAI LUKEE LEHDISTÄ, RAJOITA JOS SE ON TARPEEN
4. SALLI ERILAISIA TUNTEITA JA REAKTIOITA

1. SÄILYTÄ ARJEN RUTIINIT JA OLE LÄSNÄ LAPSESI ELÄMÄSSÄ

Järkyttävän tapahtuman jälkeen lapsen turvallisuuden tunne voi horjua. Lapselle keskeinen kysymys on onko hän ja hänen läheisensä turvassa tästä eteenpäin. Turvallisuuden tunteen palautumista voit edistää esimerkiksi huolehtimalla siitä että perheen tavalliset rutiinit jatkuvat; ateriat syödään totuttuun aikaan, nukku- maan mennään samaan aikaan ja samoilla rituaaleilla kuin ennenkin, harrastuk- set jatkuvat. Voit myös kertoa lapsellesi että vaara on ohitse ja että aikuiset teke- vät kaikkensa turvallisuuden varmistamiseksi. Yhdessäolo ja mukavien asioiden tekeminen yhdessä viestittää lapselle siitä että järkyttävä tapahtuma on ohi. Lap- selle saattaa olla tärkeää olla aikaisempaa paremmin selvillä siitä, mistä van- hemmat voi tavoittaa kun ei olla yhdessä.

2. KESKUSTELE LAPSESI KANSSA TAPAHTUNEESTA

Älä pelkää puhua lapsen kanssa tapahtumasta. Lapset tietävät, kuulevat ja ajat- televat yleensä paljon enemmän kuin aikuinen tulee ajatelleeksikaan. He tarvit- sevat aikuisen antamaa todenmukaista tietoa tapahtuneesta. Voit aloittaa otta- malla selvää mitä lapsesi jo tietää tai mitä on nähnyt. Lapsen kanssa on hyvä keskustella myös siitä mitä hän on kuullut muiden puhuvan tapahtuneesta. On tärkeää että lapsi voisi aikuisen avulla erottaa tosiasiat huhuista ja mielikuvituk- sen tuotteista. Lasten ymmärrys ja kysymykset muuttuvat ajan mittaan ja siksi on tärkeää olla lapsen saatavilla ja valmiina keskustelemaan ja antamaan lisätietoa, kun lapsi ottaa asian esille.

3. SEURAA MITÄ LAPSESI KATSOO TELEVISIOSTA TAI LUKEE LEHDISTÄ, RAJOITA JOS SE ON TARPEEN

Katastrofin jälkeen aikuisilla on korostunut tarve kuulla viimeiset uutiset tapahtu- masta. Tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että odottamattomat uutiset ja ku- vat televisiosta ovat pelottavia ja aiheuttavat stressiin liittyvien ongelmien palaa- mista. Pieniä lapsia voi hämmentää samojen järkyttävien uutiskuvien näyttämi- nen yhä uudelleen ja se voi saada heidät siihen käsitykseen että tapahtumasarja jatkuu edelleen. Vanhemmillekin lapsille liiallinen tapahtumaan liittyvä uutistarjon- ta voi olla ylivoimaista ja aiheuttaa ahdistuneisuuden ja avuttomuuden tunteen li- sääntymistä.

4. SALLI ERILAISIA TUNTEITA JA REAKTIOITA

Kannattaa muistaa että lasten reaktiot ovat riippuvaisia iästä, persoonallisuudesta ja selviytymistyylistä. On tavallista että lapsi on takertuvaisempi, ei halua jättää vanhempansa ja haluaa olla lähellä. Jotkut lapset haluavat puhua tapahtuman yksityiskohdista, jotkut ovat hiljaisia ja huolissaan, jotkut äärimmäisen surullisia tai ajoittain vihaisia, joidenkin aktiivisuus nousee ja jotkut haluavat jatkaa kuin mitään ei olisi tapahtunut. Lapsen mieliala voi vaihdella ja eri aikoina voi esiintyä erilaisia reaktioita. Sen lisäksi että lapset ovat hämmentyneitä siitä mitä on tapahtunut, he ovat usein hämmentyneitä omista tunteistaan. Kaikki eivät reagoi välittömästi, reaktiot voivat ilmestyä vasta päivien, viikkojen tai jopa kuukausien kuluessa. Lapsen persoonallista tapaa käsitellä häntä järkyttäneitä tapahtumia tulisi kunnioittaa. Tapahtumien käsittelyn tulee edetä lapsen sisäisen aikataulun mukaisella nopeudella. Kannattaa kuitenkin rohkaista lasta ilmaisemaan tunteitaan hänelle luontevalla ja iälle ominaisella tavalla; puhumalla, kirjoittamalla, piirtämällä, leikkimällä.

Jos lapsi kysyy yhä uudestaan samaa asiaa, hän todennäköisesti pyrkii vain ymmärtämään elämäänsä järkyttäneitä tapahtumia ja tulemaan toimeen oman hämmennyksensä kanssa. Nuoremmat lapset eivät esimerkiksi ymmärrä että kuolema on lopullinen, vaan saattavat kysyä toistuvasti koska olettavat että kaikki vielä palaa entiselleen. Lasta kannattaa kuunnella huolellisesti ja mikäli tulee ilmi että hän tuntee tapahtuneesta jollain tasolla syyllisyyttä, olisi tärkeää selittää tilanteen tosiasiat ja huolehtia siitä että lapsi ei jää syyttämään itseään.

AMMATTIAPUA TARVITAAN USEIN, JOS

- Lapsi vetäytyy ystävistä ja/tai aikuisista
- Lapsen käyttäytyminen ja persoonallisuus muuttuvat dramaattisesti
- Lapselta puuttuu sosiaalinen tuki
- Lapsen koulusuoritus huononee
- Lapsi osoittaa vahvaa ja jatkuvaa välttämiskäyttäytymistä tai tunteiden tukahduttamista
- Lapsella on hallusinaatioita tai lapsi puhuu hajanaisesti
- Lapsi toistaa jatkuvasti tapahtumaa
- Lapselle tulee pelkoreaktioita
- Lapsi syyttää voimakkaasti itseään
- Perhe ja perheen ilmapiiri ovat kielteisiä

Liite 2

LASTEN JA NUORTEN KRIISIREAKTIOT

6-12-vuotiaiden kriisireaktiot:

- Univaikeudet: Nukahtamisvaikeudet, painajaiset, halu nukkua vanhempien kanssa
- Levottomuus tai aggressiivinen käytös: Vaikeudet istua paikallaan, reagoiminen kiihkeään ärtyneesti tai aggressiivisesti pieneenkin asiaan.
- Kysymykset tapahtuneesta: Kysymyksiä omista ja muiden reaktioista, pitkän aikavälin seurauksista ja siitä mistä tapahtunut johtuu.
- Pelko omista ja muiden reaktioista ja siitä että tapahtunut sattuu uudelleen.
- Vastuun ja syyllisyyden tunteet: Levottomuus siitä, että on tehnyt väärin ja olisi voinut vaikuttaa tapahtuneeseen.
- Fyysiset reaktiot; Päänsärky, vatsakipu, lihaskivut ilman syytä.
- Tapahtumista kertominen yhä uudelleen.
- Vanhempien reaktioiden tarkka seuraaminen: Miten vanhemmat käsittelevät tilannetta. Haluttomuus häiritä heitä omilla ajatuksilla.
- Huoli omasta ja muiden turvallisuudesta: Mitä voi sattua eri tilanteissa, mitä tehdä jos eteen tulee uusi pelottava tilanne.

Teini-ikäisten ja nuorten aikuisten kriisireaktiot:

- Välinpitämättömyyden ja syyllisyyden tunne
- Itsetietoisuus: Pelko näyttää pelkojaan ja haavoittuvuuttaan.
- Impulsiivisuus , käyttäytyminen:esim. huumeet ja muu riskialtis käyttäytyminen hetken mielijohdeesta.
- Pelko omia ja muiden reaktioita kohtaan ja pelko,että tapahtunut sattuu uudelleen.: Onko hullua ajatella miltä itsestä tuntuu.
- Muutokset suhteissa muihin: Voimakas reagointi vanhempien tapaan suhtautua asioihin . Tunne olevansa tapahtumien johdosta ”vanhempi”.
- Halu tehdä suuria tulevaisuudenpäätöksiä
- Huoli muiden hyvinvoinnista.

Jos kriisireaktiot (kokemuksen mieleentunkeutuvuus, välttämiskäytös ja ylivireysoireet) jatkuvat voimakkaina vielä yli neljä viikkoa tapahtuneesta on henkilö ohjattava ammattilaisen apuun.

Liite 3

PSYYKKISEN KRIISIN VAIHEET

SOKKIVAIHE

TAVALLISIA REAKTIOITA JÄRKYTTÄVISSÄ TAPAHTUMISSA

Henkilö on kokenut jotakin ennen kokematon. Hän on järkyttynyt ja hänen psyykkiset, fyysiset ja tunnereaktiot voivat poiketa tavanomaisesta.

Fyysisiä reaktioita:

- sydämen tykytys
- tihentynyt hengitys
- jännittyneet lihakset
- pahoinvointi
- suun kuivuminen
- laajentuneet pupillit
- aiemmin tiedostamattomien voimien käyttöönotto
- lihasjännityksen laukeaminen

Henkisiä reaktioita:

- tarkentunut mutta rajoittunut käsityskyky
- hämmennys ja sekavuus
- vaikeudet omaksua uutta tietoa

Tunnereaktioita:

- intensiivinen kauhu
- intensiivinen turvallisuuden ja läheisten luona olemisen kaipuu
- pelko
- kiukku ja ärtymys
- syyllisyys ja viha
- intensiivinen ilo ja helpotus
- tunteiden laimentuminen tai puuttuminen
- levottomuus ja ahdistus
- intensiiviset haasteen edessä olemisen tunteet
- optimismi: luottamus siihen, että olemassa olevat ongelmat voi ratkaista (National Child Traumatic Stress Network & National Center for PTSD, 2006).

OLENNAISTA PSYKOLOGISESSA ENSIAVUSSA:

- 1) Keskittyminen välittömiin käytännön tarpeisiin ja tapahtuman kokeneiden ongelmiin, ei tunteiden työstämiseen
 - Huolenpito sokkiin joutuneista, juttele ja varmista, etteivät he palele
 - Läheisyys ja kosketus rauhoittaa, luo turvallisuuden tunteen
 - Anna uhrin puhua, uhrilla ei ole selkeitä mielikuvia, siksi hän kyselee.
 - Vastaa totuudenmukaisesti, vältä väkivaltaisia yksityiskohtia.
 - Yliaktiiviselle tekemistä tai joku kulkemaan hänen kanssaan.
 - Fyysiset reaktiot, oksentelu, vatsakipu, vilu - anna yleistä ensiapua, ammatti-
auttaja selvittää, mistä on kyse

- Auta paniikissa oleva pois, käsittele päättäväisesti, mutta kunnioittavasti, vie hänet pois muiden luota, koska hän herättää levottomuutta, yritä saada hänen ajatuksensa arkipäivän asioihin
- 2) Tapahtuman kokeneiden aktivointi ja osallistaminen, jotta avuttomuuden tunne ei kasva hallitsevaksi. Aktiivisuus on keino vähentää riippuvuutta muista ja vahvistaa toivoa
 - Anna osallistua esim. peitteiden jakamiseen, tien näyttämiseen pelastushenkilökunnalle tms.
 - 3) Sosiaalinen tuki
 - ihmisten tuominen yhteen (huolehdi, että kukaan ei jää yksin)
 - Lapselle vakainta ja turvallisinta on yleensä voida olla perheensä kanssa
 - 4) Keskittyminen myönteisten, yksilöille jo tuttujen toimintatapojen tukemiseen
 - Paluu arkipäiväisten tehtäviin rauhoittaa, kasvattaa omanarvontunnetta ja palauttaa normaaliutta tilanteeseen, joka ei ole normaali
 - Vakauden ja turvallisuuden tunteen palauttaminen tärkeää, jotta kokemus järkyttävän tapahtuman jatkumisesta edelleen katkeaa. Keskeistä tässä on tiedon antaminen siitä, mitä on tapahtunut ja mitä aiotaan tehdä, mutta myös siitä, mitä tapahtuu seuraavaksi

REAKTIOVAIHE

Rajut tunteet ovat luonnollisia! Esim. levottomuus, tapahtuman kieltäminen, viha, syyllisyys ja toivo. Eri tunteet voivat vaihdella jyrkästikin. Kerro tuettavalle, että kaikki tunteet ovat tavallisia akuuttivaiheessa, samoin niiden vaihtelu.

Välitön hengenvaara on ohi ja henkilö alkaa tajuta mitä tapahtui. Hän reagoi kokemukseensa esimerkiksi tuntemalla:

A. PELKOA:

- Henkilö, joka on ollut/ luullut olleensa suoranaudessa hengenvaarassa
- Tuntuu voimakkaimmin toimeettomana (->siirrä huomio johonkin keskittymistä vaativaan touhuun)
- Häiritsee unta: nukahtamisvaikeuksia, nukkuu rauhattomasti, herää aikaisin, makuu valveilla ahdistavien ajatusten kanssa
- Painajaisia, joissa tilanne uusiutuu
- Hereillä henkilö kertaa ja kokee tilanteen yhä uudelleen, kammottavia onnettomuuskuvia sekavassa järjestyksessä (kokemuksen mieleentunkeutuvuus)
- Jatkuva pelontunne tekee ärtyneeksi ja väsyneeksi
- Vaikeuksia huolehtia esim. koulunkäynnistä (keskittyminen vaikeaa)
- Fyysisiä reaktioita: esim. vatsa- ja sydänoireita
- Välttelykäyttäytymistä (tapahtumaan liittyvät paikat tai tästä muistuttavat asiat/ihmiset yms.)

B. SURUA:

- Lähimmäisen, sukulaisen tai ystävän menettänyt tuntee suurta surua, samoin terveytensä menettänyt ja vammautunut
- Voimakkainta yksin ollessa
- Vaikeuksia huolehtia jokapäiväisistä toiminnoista
- "Näkee" menettämänsä läheisen edessään, kuulee äänen, askeleet
- Onnettomuuden uudelleen eläminen
- Väsynyt, alistunut, ruumiillisia reaktioita

C. SYYLLISYYTTÄ:

- Henkilö pitää itseään syyppäänä onnettomuuteen
- Henkilöstä tuntuu, ettei ole pystynyt auttamaan tarpeeksi
- Elää onnettomuutta koko ajan uudelleen
- Yrittää kuvitella, miten tilanne olisi voitu välttää
- Unihäiriöitä, ärtyisyyttä, herkkä ja helposti tulistuva

D. VIHAA:

- Sitä henkilöä kohtaan, joka on aiheuttanut onnettomuuden
- Kuollutta läheistä kohtaan

E. ILOA:

- Ettei ole itse loukkaantunut
- Syyllisyyttä ilosta

HENKINEN TUKI JATKUU KÄSITTELYVAIHEESSA

- Kuunnellaan aktiivisesti, esitetään tarkentavia kysymyksiä, pyydetään selventämään kertomusta; vammoja, menetyksiä ei kielletä, ei väheksytä
- Autetaan kuvailemaan tunteet tarkasti, mutta auttaja ei voi mennä mukaan tunteisiin
- YMMÄRRYSTÄ JA MYÖTÄELÄMISTÄ
- Positiivisuus: aikaa myöten tapahtuneen kanssa oppii elämään.
- Luottamus: kriisin yli päästään

UUDELLEEN ASENNOITUMINEN

Kriisi on ohi. Henkilö on saanut uuden kokemuksen ja ehkä uuden pohjan elämälle.

- Tapahtunutta voi ajatella ilman ahdistumista, mutta kokemus jättänyt arpensa
- Fyysisiä vammoja, menetyksiä, jotka tekevät elämän erilaiseksi
- Voimakkaampi, kokeneempi ja paremmin valmistautunut kohtaamaan vastoin käymisiä ja mahdollisia kriisejä kuin aikaisemmin
- Kriisin työstämisen kautta joutuu muuttamaan ajatteluaan ja toimintaansa, ehkä arvojaan ja asenteitaan
- Kasvu ja kehittyminen vastuulliseksi, vastavuoroiseksi ihmiseksi tietoisien ajattelun ja toiminnan kautta

Liite 4

HENKILÖKUNNAN AVUN JA TUEN TARVE

Taustaa:

Opettajat ja muut koulun aikuiset saattavat havaita reagoivansa itse kriisin kokeneiden autettaviensa suruun ja epätoivoon. Monet kokevat avuttomuutta, alakuloisuutta, vihaa ja pelkoa. Me samaistumme enemmän lapsiin kuin aikuisiin, meidän on helpompi ottaa kantaaksemme heidän surunsa, samoin meidän on vaikeampi irrottaa ajatuksemme tapahtuneesta.

Lapsen kohtalo koskettaa omaa haavoittuvuuttamme voimakkaasti. Alamme pelätä, että omille lapsillemme tapahtuu jotakin, tai tunnemme avuttomuutta tai syyllisyyttä, ettemme ole tehneet tarpeeksi lapsen hyväksi. Joskus tämä tunne voi johtaa siihen, ettemme kunnioita riittävästi lapsen oikeutta omaan aikaan ja suruun.

Omien tunteiden tiedostaminen tärkeää: Työskentely kriisiä elävien tai surevien ihmisten kanssa antaa usein sysäyksen monille olemassaoloa sivuaville kysymyksille; esim. elämän tarkoituksen, oikeudenmukaisuuden tai kuoleman pelon pohtimiselle.

Lapsen suru voi herättää myös muistoja lapsuudestamme ja omista menetyksistämme. Aikuisen on hyvä ajatella ja läpikäydä omia menetyksen kokemuksiaan, ettei hän kuormita lapsia omilla, käsittelemättömillä tunteillaan. Joskus tiedämme varmasti, että auttaminen ja huolehtiminen on parempi antaa muiden tehtäväksi.

Taustatuen merkitys:

Auttamiskykymme on erittäin riippuvainen ymmärtämis- ja empatiakyvystämme, samalla se tekee meistä kuitenkin haavoittuvia. Auttaja saa ilmaista omia tunteitaan – lasta ei haittaa, jos hän näkee meidän itkevän, mutta luhistumisen näyttäminen ei ole hyväksi. Kun joku ryhtyy auttamaan surevaa tai kriisiä läpikäyvää oppilasta, on hyvä, jos työtoverit ovat hänen tukena.

Elämäkumppanin ja perheen tuki ovat myös tärkeitä. Tukihenkilö tai työhönohjaaja, jonka kanssa voi pohtia reaktioitaan ja vaikutelmiaan, ovat tärkeitä itsestään huolta pitävälle ihmiselle. Kunnollinen huolenpito edellyttää omien reaktioiden hyväksymistä. On hyödyllistä pohtia tulevia paineita ja pysähtyä ajattelemaan kokemuksiaan sekä pukea ne sanoiksi. Läheisiä työtovereita kohdanneessa kriisissä on hyvä käydä tapahtumat läpi yksityiskohtaisesti.

Itsestä huolehtimisessa ovat tärkeitä seikkoja:

- Hanki tietoa surun ja kriisien kanssa työskentelevien aikuisten ja auttajien reaktioista
- Varaudu omiin tunnepurkauksiin: tavallisesti nämä normaalit reaktiot heikkenevät lähipäivien tai – viikkojen kuluessa
- Puhu paineistasi ystäville tai työtovereille
- Muista, ettet voi kantaa lapsen surua vaan sinun on autettava lasta ilmaisemaan surunsa
- Älä ota kerralla liian paljon tehtävää
- Ota yhteyttä ammattiauttajiin tilanteissa, jotka koskettavat itseäsi tai muita voimakkaasti

- Auttajalta odotetaan vankkaa itsetuntemusta: valmiutta nähdä, kun joku tarvitsee apua, valmiutta myös tunnistaa, jos ei itse sillä hetkellä jaksaa auttaa
- Muista, että pystyäksesi olemaan avuksi, sinun on huolehdittava itsestäsi

Ennaltaehkäisyä stressin helpottamiseksi:

- Terveet elämäntavat, liikunta, uni, itsetuntemus, harrastukset, perhe, ystävät, vauhdin vähennys, itsetuntoryhmät, alan kirjallisuus, rentoutuminen.
- Tärkeää tietää miten hoitaa itse itseään ja miten auttaa muita!

PSYKKINEN ITSEHOITO

1. On luonnollista reagoida!

- Tärkeä tietää reaktioista, kummallisetkin tunteet ovat luonnollisia
- Esim. surussa voi olla seuraavia vaiheita: sokki, tunteiden purkautuminen; alakuloisuus, masennus (pitkä vaihe); fyysiset oireet; pakokauhu (ei kaikilla); syyllisyys, viha, kauna, kykenemättömyys palata normaalielämään; toivo, sopeutuminen, "uusi elämä"
- Vaiheet on tärkeitä työstää, surematon aiheuttaa ongelmia

2. Puhu muiden kanssa

- Työtoveri, vaimo/aviomies, äiti/isä, aikuinen lapsi, ystävä, sukulainen
- Vertaistuki, vapaaehtoistyöntekijä, työnohjaus, työterveyshuolto
- Kertaa ja kuvaa tapahtumia → jäsenyys, hallinta
- Kerro tunteistasi, häpeällisistäkin!

3. Älä eristäydy

- Avoimuus → läheisille tietoa tarpeistasi

4. Viihdytä itseäsi

- Ongelma ahmaisee, jos et itse hae vastapainoa
- Harrastukset, ajanviete, viihde
- Erityisesti ruumiillinen työ tekee hyvää!
- Liiku, harrasta, kirjoita, musisoi, piirrä, jne.
- Vältä autolla ajoa sokki-reaktiovaiheessa! Reaktiokykysi on heikentynyt.

5. Jatka työtäsi

- Kerro työssä yleispiirteisesti mitä tapahtunut
- Työtehos ei heti normaali
- Tee arkiaskareet

6. Rentoudu

- Psykkinen aiheuttaa myös fyysistä jännitystä: rinta-, selkälihasten, hartioiden kipu
- Mene luontoon sillä on rauhoittava merkitys. Luonnossa liikkuminen on tehokas lääke stressiin (laskee verenpainetta, nostaa mielialaa jne.).

MUISTA RENTOUTUMISHARJOITUKSET!

Linkkejä löytyy netistä. Katso esim. progressiivinen lihasrentoutus.

Hae ajoissa apua, jos:

- Elämänhalusi on kadonnut, olet jatkuvasti ahdistunut, masentunut, jännittynyt, väsynyt
- Sinun on vaikea saada unta ja nuket huonosti
- Ihmissuhteesi kärsivät, eristäydyt
- Et pysty keskittymään, työntekosi ei suju
- Sinulla ei ole ketään, jolle puhua
- Sinulla on fyysisiä oireita, joihin ei syytä
- Käytät liikaa lääkkeitä tai alkoholia

APUA TARJOAVAT:

Terveyskeskukset, sosiaalitoimistot, mielenterveystoimistot, perheneuvolat, seurakunnat, palvelevat puhelimet, järjestöt: esim. SPR, Suomen Mielenterveysseuran kriisikeskukset, Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Liite 5

KUOLEMAN KÄSITTELY KOULUSSA

Kuoleman käsittely koulussa riippuu siitä, kuka on kuollut ja miten hän kuoli. Opettajan tai oppilaan kuolema vaikuttavat koko kouluun, kun taas esim. oppilaan vanhemman kuolema koskettaa yksittäistä oppilasta tai luokkaa.

Koulumatkalla tapahtunut onnettomuus tai oppilaan itsemurha ovat aivan toisenlaisia asioita kuin kuolema pitkän sairauden jälkeen. Jos kuolema koskettaa samanaikaisesti useampia oppilaita, myös arkipäivän koulutyössä näkyvät seuraukset ovat suuria.

OHJAUSTA LUOKASSA TAPAHTUVALLE KESKUSTELULLE

AVAUS

Avauksen aikana opettaja kertoo, mitä tapahtuu lähitunteina ja miksi. Oppilaille kerrotaan, että kuoleman aiheuttamista reaktioista ja vaikutuksista puhuminen on tärkeää ja siihen varataan aikaa, koska se auttaa ymmärtämään tapahtunutta. Kun joku kuolee, mieli täyttyy ajatuksista ja tunteista, jotka tekevät meidät pelokkaaksi ja vihaiseksi. Kun tapahtuneesta puhutaan, ymmärretään paremmin miten toiset kokevat tilanteen ja miten väärinkäsitykset voidaan selvittää. Keskustelussa noudatetaan seuraavia sääntöjä:

- Luokkatoverin ajatuksista, tunteista tai kokemuksista ei saa kertoa ulkopuolisille
- Omista ajatuksista saa mielellään puhua, mutta ei muiden
- Ketään ei saa jälkeinpäin moittia tai kiusata sanojensa tai reaktioidensa takia. Itkeminen ja sureminen on sallittua eikä kenellekään pidä sanoa, ettei se ole sopivaa
- Jokainen puhuu vain omasta puolestaan
- Jokaisen on kerrottava, mistä sai kuulla tapahtuneesta. Muuten voi halutessaan olla hiljaa

TOSIASIOIDEN KÄSITTELY

Oppilaiden tulee saada kertoa, miten, keneltä, mistä he saivat tietää tapahtuneesta. Tämä auttaa luomaan tapahtumasta kokonaiskäsityksen alusta loppuun. Asiasta paljon tietävät antavat olennaista tietoa vähemmän tietäville. Jos kyseessä on onnettomuus, opettajan on hyvä hankkia tarpeelliset tiedot tapahtuman kulusta ja mahdollisista syistä, jotka hän voi esittää oppilaille. Joskus paikalle voi pyytää myös poliisin tai muita ihmisiä, jotka voivat kertoa suoraan asiasta. Tässä vaiheessa on tilaisuus oikoa mahdolliset väärinkäsitykset tapahtuneesta. Huhuihin ja virheellisiin käsityksiin on puututtava, ettei lapsille syntyisi tarpeettomia ongelmia. Jos tapahtuneesta kerrotaan tiedotusvälineissä, on hyvä käydä läpi lehtileikkeitä. Tämä on tärkeää siksi, koska lehtien kertomukset pitävät harvoin yhtä sen kanssa, mitä lapset ovat nähneet ja kuulleet.

Jos lapset ovat joutuneet kuolemantapauksen silminnäkijöiksi tai ovat löytäneet kuolleen, heidän on saatava purkaa vaikutelmiaan ja ajatuksiaan. Silminnäkijöille on järjestettävä oma tilaisuutensa tapahtuneen käsittelemiseen, sillä heidän kertomuksensa voivat traumatisoida oppilaita, jotka eivät nähneet tapahtunutta. Silminnäkijöiden keskustelutilaisuuden järjestämiseksi apua voi pyytää kaupungin kriisityöryhmältä, koulupsykologilta ja kuraattorilta.

INFORMOINTIVAIHE

Opettaja kerää yhteen oppilaiden esiintuomat aiheet, ajatukset ja reaktiot sekä korostaa niiden yhdenmukaisuutta ja normaaliutta. Opettaja voi kertoa, miten tavallisesti reagoidaan tällaisten tapausten jälkeen. Tällä tavoin oppilaita valmistetaan jonkun ajan kuluttua mahdollisesti ilmenevien reaktioiden varalle (ks. liite 1/REAKTIOVAIHE s. 29).

Oppilaille voidaan jakaa myös neuvoja, joiden avulla he voivat ymmärtää tapahtunutta paremmin (ks. kohta ”Neuvoja nuorille”).

PÄÄTÖSVAIHE

Käsitellyistä aiheista tehdään yhteenveto ja suunnitellaan myöhempiä tapahtumia. Voidaan keskustella esim. siitä, mitä hautajaisten aikana tehdään jne. Jos oppilas on kuollut äkillisesti, tarvitaan todennäköisesti useampia keskusteluja.

Lopuksi oppilailta kysytään, jäikö joku asia mietityttämään tai epäselväksi, ja mitä mieltä he olivat kokouksesta. Opettajat voivat rohkaista oppilaita tulemaan puheilleen myöhemminkin, jos he tuntevat tarvetta keskustella. Oppilaille myös kerrotaan paikoista, joista saa tukea suruunsa (koulukuraattori, -psykologi, perheneuvola). Tässä vaiheessa voi myös keskustella siitä, miten oppilaat voisivat auttaa toinen toisiaan tässä tilanteessa. Oppilaiden kanssa voi myös keskustella siitä, mitä sanoa toisille surevilla oppilaille sekä kuolleen omaisille.

Tapahtuneen käsittelyä voi jatkaa myöhemmin oppitunneilla, esim. äidinkielen, musiikin, omon, ympäristötiedon tai kuvataiteen yhteydessä.

ESIMERKKI ITSEMURHAN JÄLKIKÄSITTELYSTÄ KOULUSSA

Oppilaan itsemurha on koko kouluyhteisöä koskettava kriisitilanne, joten se vaatii harkitun, valmistellun toimintaohjeen.

Itsemurhan jälkikäsitteilylle tulee varata aikaa.

- Koko kouluyhteisö voidaan koota tilaisuuteen, jossa tapahtuneesta annetaan asiallinen selostus.
- Keskustelua jatketaan luokittain opettajan, koulukuraattorin, koulupsykologin tai koulun ulkopuolisen asiantuntijan johdolla.
- Ne oppilaat ja opettajat, jotka olivat lähimmin tekemisissä kuolleen oppilaan kanssa, kokoontuvat vielä keskustelemaan omana ryhmänään jälkipuintitilaisuuteen. Tällaisen tilaisuuden vetäjäksi kutsutaan kaupungin kriisityöryhmän jäsen.

Keskusteluissa on tärkeää korostaa itsemurhan traagisuutta ja sitä, ettei tällaisessa tilanteessa ole mitään romanttista tai sankarillista. Asiallisen tiedon antaminen itsemurhan syistä on tärkeää. On korostettava, että itsemurhan tehneellä oppilaalla oli vaikeuksia, mutta on olemassa parempia keinoja ratkaista ongelmat kuin itsemurha.

Tärkeintä olisi, että kyettäisiin ennalta ehkäisemään mahdolliset itsemurhatapaukset. Tapahtuneen itsemurhan jälkikäsitteily on osa itsemurhien ehkäisytyötä.

Surutyötä voi tehdä monella tavalla:

- Surupäiväkirjan kirjoittaminen
- Kouluun sijoitettu laatikko, johon voi kirjoittaa viestejä perheelle
- Muistoesineiden kerääminen ja esittelemine, puun istuttaminen, seinämaalauksen tekeminen, keskusteleminen jne.
- Uuden toiminnan aloittaminen koulussa, esim. järjestötoiminta
- jne.

SURUPÄIVÄKIRJA

Jokainen oppilas voi tehdä surupäiväkirjan oheisen mallin mukaan varaten joka otsikolle yhden sivun, johon voi kirjoittaa, piirtää ja liimata valokuvia.

Piirros tai valokuva

Tämä kirja kertoo _____ sta, joka kuoli ____ / ____ 20__

Tätä päiväkirjaa kirjoittaa _____

Muistan Sinusta näitä asioita:

Hauskinta Sinussa oli _____

Eniten Sinussa kaipaan _____

Muistelen aina, kuinka me _____

Ikävää Sinussa joskus oli kun _____

Minua harmittaa, ettemme ehtineet yhdessä _____

Kun rakas ihminen kuolee, ihmisellä herää yleensä paljon kysymyksiä

Minun kysymyksiäni ovat _____

Sureminen on erilaista eri ihmisillä.

Minun suremiseni tuntuu nyt tältä _____

Kun tajusin, että _____ on kuollut, minä ajattelin, että

Näitä asioita en halua koskaan Sinussa unohtaa _____

NEUVOJA NUORILLE

- Puhukaa tapahtuneesta vanhempienne, ystävien ja kavereiden kanssa
- Käykää hautausmaalla/tapahtumapaikalla, vaalikaa muistoa
- Kirjoittakaa runoja, pitäkää päiväkirjaa tai jotain vastaavaa
- Tehkää jotain yhdessä omaisten hyväksi
- Voitte osallistua järjestötoimintaan, esim. syöpäjärjestöt

HAUTAJAISIIN OSALLISTUMINEN jos on saanut sinne kutsun

- Jos et ole koskaan ollut hautajaisissa, on ihan normaalia tuntea olonsa hermostuneeksi
- Mene ystävien kanssa tai pyydä vanhempiasi mukaan, jos haluat
- Jos tämä on ensimmäinen kerta kun näet surevan ystäväsi, esitä hänelle yksinkertaisesti surunvalittelusi esim. sanomalla: ”Otan osaa suruun.” Tämä mahdollisesti avaa keskustelun
- Jos hautajaisissa on arkku avoimena, voit katsoa tai olla katsomatta arkkuun.

OPETTAJAN KUOLEMA

- Toiset opettajat voivat itsekkin olla surun murtamia, on huomioitava mitä kukin jaksaa tehdä
- Myös oppilaat voivat reagoida hyvin voimakkaasti, lapsille ja nuorille opettaja on hyvin tärkeä ihminen
- Muistotilaisuus, omaisten muistaminen, huomioitava myös oppilaiden mahdollisuus muistamiseen
- Muistokirjoitusten kirjoittaminen

OPPILAAN LÄHIOMAISEN KUOLEMA

- Oppilas saattaa pystyä puhumaan läheisen kuolemasta vasta vuosien kuluttua!
- Keskittyminen ja/tai koulusuoriutuminen voi olla surun vuoksi vaikeaa, lapselle on annettava aikaa ja ymmärrettävä tilanne

KIRJEMALLI
MENEHTYNEEN OPPILAAN LUOKKATOVERIN KOTIIN:

Hyvät Vanhemmat!

_____ luokka on tänään saanut surullisen tiedon, että _____ on menehtynyt. Tämä asia koskettaa syvästi meitä kaikkia, varsinkin luokan oppilaita. Lähipäivinä käytämme paljon aikaa tapahtuneesta puhumiseen. Kouluterveydenhoitaja on paikalla ja myös pappi osallistuu muistotuokioon. Lapsille on tärkeää, että myös kotona voidaan puhua avoimesti tapahtuneesta.

Annamme lisätietoja tarvittaessa.

_____ koululla ____ / ____ 20____

rehtori

luokanopettaja

KIRJEMALLI
KOTIIN HAUTAJAISIIN OSALLISTUMISESTA:

Hyvät Vanhemmat!

Koulumme oppilas _____
haudataan _____ päivänä _____ kuuta klo _____.

Olemme vainajan perheen kanssa sopineet, että luokka osallistuu hautajaisiin. Osallistuminen on vapaaehtoista. Kaikkien läsnäolo on kuitenkin toivottavaa. Osallistumisella on merkitystä surun käsittelyssä.

Rehtori, opettaja ja _____ osallistuvat tilaisuuteen. Lapsille on tärkeää, että mukana on joku omainen.

_____ koululla _____ / _____ 20____

rehtori

opettaja

Liite 6

HENKILÖ VOI OLLA ITSEMURHAVAARASSA, JOS

- Eristäytyy ympäristöstä
- mielentilassa jyrkkiä muutoksia: suuri ahdistuneisuus, vihaisuus tai tolaltaan oleminen
- alkoholin tai huumeiden käyttöä
- on sisäänpäinkääntynyt ja ilmaisee, ettei ole "mitään syytä elää"
- osoittaa vihaa ja raivoa; Haluaa "antaa takaisin"
- uhkaa itsemurhalla tai itsensä vahingoittamisella
- puhuu tai kirjoittaa aktiivisesti kuolemasta
- kokoaa alkoholia, lääkkeitä tai aseita (esim. puukot, ampuma-aseet, köydet) itsemurhan tekemiseksi
- Ei näe ratkaisua ongelmiinsa, ei ota vastaan apua

**MIKÄLI EPÄILET OPPILAAN OLEVAN ITSEMURHAVAARASSA,
OTA HETI YHTEYS TERVEYSKESKUKSEEN/PÄIVYSTYKSEEN.**

KIIREELLISESSÄ TAPAUKSESSA SOITA 112.

Liite 7

KIRJAUS KOULUSSA TAPAHTUNEESTA

Tapahtuman aika _____ / ____ 20 ____ klo _____

1. Tapahtumassa mukana/osallisena olleiden nimet, luokat ja luokanvalvojat

2. Tapahtumapaikka:

3. Selostus tapahtumien kulusta (tarvittaessa eri osapuolten näkökulmat yksilöidysti, myös edeltävät syyt/tapahtumat):

4. Koulun toimenpiteet:

5. Tiedottaminen koteihin:

6. Tiedottaminen muualle:

7. Seuranta:

_____ / ____ 20 ____

allekirjoitus, asema

8. Kirjaukset seurannasta:

Liite 8

PÄIHTEIDEN VÄÄRINKÄYTÖN TUNNUSMERKIT

Päihteiden väärinkäytön tunnusmerkkejä mm.

- Nuoren kaveripiiri vaihtuu
- Nuoren rahantarve kasvaa; näpistely, ilkivalta, kauppaaminen lisääntyy
- Koulumenestys laskee
- Poissaolot lisääntyvät, aamu- tai maanantai poissaoloja
- Epärealistisia puheita, tarinoita, valehtelua
- Luonteessa muutoksia; sietokyky laskee
- Ulkonäkö/olemus muuttuu
- Esiintyy pelkotiloja, ahdistuneisuutta, levottomuutta ja keskittymiskyvyttömyyttä
- Erilaisia fyysisiä merkkejä havaittavissa johtuen käytetystä aineesta, esim. laajentuneet silmäterät, verestävät silmän valkuaiset, vapina, hikoilu, laihtuminen/lihominen, uneliaisuus, tokkuraisuus
- Haju; tietyille aineille ominainen esim. tinneri, kannabis
- Esineet; piippu, veitset, aineenpalaset

Mitkään merkit eivät yksin tai yhdessä välttämättä merkitse nuoren päihdeongelmia.

Ilmoita epäilystäsi tai saamastasi tiedosta koulussa sovitulle yhteyshenkilölle tai oppilashuoltoryhmälle.

Liite 9

MASENTUNEEN TUNNISTAMINEN

Masentuneelle oppilaalle/nuorelle ominaisia piirteitä

- Univaikeudet, ei nuku tarpeeksi tai on koko ajan unelias
- Syömisvaikeudet, ei syö tarpeeksi tai syö suruunsa
- Päihteiden käyttö
- Voimattomuus, ”olen ihan poikki, en jaksa enää”, lisääntyneet poissaolot
- Apatia, vetäytyminen: harrastukset, ystävät yms. eivät enää kiinnosta
- Keskittymisvaikeudet, ylivilkkaus
- Itseinho: ”olen ruma, ei minusta pidetä”
- Itkuisuus, surullisuus hallitseva
- Itsetuhoiset tunteet: puhuu, ajattelee ja kirjoittaa kuolemasta

Luettelo on esimerkinomainen. Mikäli oppilaalla on näitä oireita paljon, ota yhteys mielenterveystyön asiantuntijaan.

PSYKOOTTISEN KÄYTTÄYTYMISEN OMINAISPIIRTEITÄ

Oppilaalla/nuorella voi esiintyä mm. seuraavia oireita:

- Vetäytyminen, pyrkimys olla yksin
- Sekavat tai epärealistiset puheet
- Rituaalit, pakkotoiminnat
- Ikätasoa lapsellisempi toiminta
- Suhtautuminen koulutyöhön muuttuu, ei välitä koulutyöstä tai yrittää tehdä enemmän kuin jaksaa
- Erikoinen toiminta, jota ei itse halua/osaa selittää
- Vihjailee avuntarpeesta
- Ulkoinen olemus voi muuttua äkkiä, esim. hoitamattomuus
- Tunneilmaisun kaventuminen tai muuttuminen, esim. äkilliset naurun- tai itkunpuuskat
- Tunne-elämän tasapainottomuus
- Harhaluulot

ANOREKSIA NERVOSA -OMINAISPIIRTEITÄ:

90–95% tyttöjä, vähän nuorempia, peruskouluikäisillä jo klinisiä oireita - muuttuu myöhemmin usein krooniseksi bulimiaksi

Fyysisiä oireita:

- Kuukautisten puuttuminen
- Painon laskeminen, laihtuminen
- Ihon nukkamaisen karvoituksen lisääntyminen
- Viluttaminen, ihon kylmyys

Psyykkisiä oireita:

- Pelkää lihovansa, koska arvelee, ettei pysty kontrolloimaan syömistään
- Pakonomaista toimintaa
- Tunnistaa huonosti psyykkistä ahdistuneisuutta
- Tunnollinen, täydellisyyteen pyrkivä
- Sosiaalinen toiminta esim. harrastusten kautta voi olla vilkasta

BULIMIA NERVOSA -OMINAISPIIRTEITÄ:

Enemmän kuin 80 % tyttöjä, vähän vanhempia

Klinisiä oireita opiskelijoilla

Joskus muuttuu krooniseksi anoreksia nervosaksi

Fyysisiä oireita:

- Paino vaihtelee normaalirajoissa tai lähellä niitä
- Kuukautiset epäsäännölliset tai puuttuvat
- Oksentelu

Psyykkisiä oireita:

- Pelkää lihovansa, koska ei pysty kontrolloimaan syömistään
- Hysteristä pelkoa, syyllisyyden tunnetta
- Tunnistaa paremmin psyykkistä ahdistuneisuutta
- Maanis-depressiivisiä luonteenpiirteitä

SYÖMISHÄIRIÖILLE YHTEISIÄ PIIRTEITÄ:

- Enemmän perheissä, joissa korkea sosioekonominen status
- Keskittyminen ruokaan, painoon ja ruumiinkokoon
- Syyllisyys ja itsesyytökset
- Sosiaalisesti eristäytyneitä

Liite 12

LAPSEN JA NUOREN KODIN TAPAHTUMAT KRIISIN AIHEUTTAJANA

Lapset ja nuoret reagoivat perheen tapahtumiin usein hyvin samantapaisesti kuin traumaattisiin kriiseihin. Yleensä reagointi tulee kuitenkin viiveellä ja voi olla vaikeasti havaittavissa.

- Perheessä tapahtuvat muutokset vievät aikuisten energiaa ja lapset jäävät usein ilman tukea → pahimmillaan perustarpeet jäävät tyydyttämättä ja siitä seuraa turvattuutta ja vinoutunut ihmiskuva
- Lapset saattavat peitellä perheen tapahtumia, syyllistää niistä itseään tai vältellä niistä puhumista
- Heillä ei ole vanhemmistaan johdonmukaista, vahvaa esimerkkiä → puutteelliset vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaidot sekä arkielämän toimintatavat
- Lapset saattavat ahdistua, masentua tai kokea itsensä pahoiksi, huonoiksi, kelvottomiksi → koulunkäynti vaikeutuu, eivätkä he pysty luottamaan omiin mahdollisuuksiinsa tai kehittävät itselleen vahingollisia rooleja: hyperaikuinen, syntipukki, perheen sankari, maskotti, pelle

Oppilaan kokemat kriisit voivat ilmetä (näennäisinäkin) oppimisvaikeuksina.

Usein ensimmäisenä matematiikassa sekä

- Päättelyä vaativissa tehtävissä
- Huolimattomuusvirheinä
- Puhumattomuutena,
- Keskittymisvaikeutena

Huolen puheeksi ottaminen huoltajien kanssa → ohjaaminen oppilashuoltopalvelujen piiriin: terveydenhoitaja, koulupsykologi tai -kuraattori

- Lapset puheeksi -keskustelu
- Yhteistyön tiivistäminen kodin kanssa. Rehellinen tiedonkulku, ohjataan hakemaan tukea ja luodaan sosiaalisia verkostoja lapsen tueksi
- Edistetään myönteisiä ihmissuhteita. Yksikin hyvä aikuissuhde voi auttaa (ei tarvitse kestää vuosikausia, pienikin hetki riittää)
- Oppilaan itsetunnon vahvistaminen. Edistetään onnistumisen kokemuksia, annetaan myönteistä huomiota
- Katsotaan onko ulkoisia puutteita, esim. vaatetuksessa

Liite 13

KOULUJEN TOIMINTAMALLI KRIISITILANTEEN JOHDOSTA

Sivistyspalvelukeskus
Raahen kaupunki
Koulujen johtajille ja rehtoreille

Kouluilla toimitetaan suruliputus alkaen kello kahdeksan. Hiljainen hetki vietetään koko koulun kesken kello kymmenen tai koulun toimintaan sopivalla hetkellä. Asiaa tulee käsitellä luokissa opettajan johdolla oppilaan ikätaso huomioon ottaen.

Oppilaan tukemiseen kriisiohjeita:

- Säilytä arjen rutiinit ja ole läsnä arjen elämässä
- Keskustele lapsen kanssa tapahtuneesta
- Salli erilaisia tunteita ja reaktioita

Lapsi tarvitsee ammattiapua jos:

- Hän vetäytyy ystävistä ja/tai aikuisista
- Hänen käyttäytymisensä ja persoonallisuutensa muuttuu dramaattisesti
- Häneltä puuttuu sosiaalinen tuki
- Hänen koulusuorituksensa huononee
- Hän osoittaa vahvaa ja jatkuvaa välttämiskäyttäytymistä tai tunteiden tukahduttamista
- Hän toistaa jatkuvasti tapahtumaa
- Hänelle tulee pelkoreaktioita

Huolta aiheuttavissa tilanteissa ole yhteydessä koulupsykologiin, koulukuraattoriin tai terveydenhoitajaan.

Lucina Hänninen
Opetuspäällikkö

Timo Elfving
Koulujen turvallisuusvastaava

Liite 14

TOIMINTA KOULUSSA/OPPILAITOKSISSA KRIISIEN KÄSITTELEMISEKSI

Opetushallitus 8.11.2007

Ennalta arvaamattomissa kriisitilanteissa ihmiset yleensä ahdistuvat ja hätääntyvät. Jotkut voivat lamaantua tai vetäytyä tilanteesta. Sekä koulun aikuisten että oppilaiden kokemia tunteita voivat myös olla hämmennys, avuttomuus, pelko tai paniikki.

Kun joukkotiedostusvälineissä on jokin uutinen voimakkaasti esillä, on hyvä tunnistaa, että lapset ja nuoret, kuten aikuisetkin, reagoivat uutisiin eri tavoin. Se, minkä toinen ohittaa ilman kysymyksiä, voi toisessa aiheuttaa voimakkaita tunnereaktioita. Yleensä keskustelu oman opettajan, koulun muun aikuisen ja vanhempien kanssa riittää.

On hyvä muistaa, että erilaisissa kriisitilanteissa myös aiemmat koetut asiat voivat aktivoitua, vaikka henkilö itse ei olisi ollut läsnä onnettomuudessa tai muussa kriisitilanteessa. Siksi on hyvä seurata oppilaiden erilaista käyttäytymistä ja tarvittaessa ottaa yhteyttä kotiin ja oppilashuollon henkilöstöön.

On tärkeää, että koulun kriisiryhmä kokoontuu sopimaan tukitoimista: miten koulussa toimitaan välittömän psyykkisen tuen varmentamiseksi ja miten asiasta tiedotetaan kohteihin ja miten koteja tuetaan asian käsittelyssä.

Aikuiset toimivat myös kriisitilanteissa mallina. Koulun johto luo käyttäytymisellään mallin siitä, että tunteita on mahdollista jakaa yhdessä. Keskustelulle tulee varata riittävästi tilaa koulussa. On tärkeää, että aikuiset viestittävät myötätuntoa ja halua jakaa asioita yhdessä. Tärkeää on myös viestittää huolenpidon merkitystä ja tuottaa turvallisuuden tunnetta tilanteeseen soveltuvalla tavalla. Asiallinen ja oikea tieto rauhoittaa niin lapsia, nuoria kuin aikuisiakin.

Koulun aikuisten on hyvä valmistautua etukäteen tapahtuneen käsittelyyn. On myös hyvä sopia joistakin yhteisistä menettelytavoista. Oma valmistautuminen ja aikuisten keskinäinen tuki auttavat kohtaamaan lasten ja nuorten kysymyksiä. Tärkeintä ei ole tietää oikeita vastauksia, vaan viestiä sitä, että on valmis kuuntelemaan ja jakamaan kaikkia esille tulevia tunteita yhdessä.

Lähellä olevan aikuisen välittämä turvallisuuden tunne on lapselle ja nuorelle merkittävä suojaava tekijä. Lasten suojaamisen kannalta on myös tärkeä muistaa suhde koulun ulkopuolisiin tahoihin. Yhdellä henkilöllä, koulun johdolla on tiedotusvastuu (esim. tiedotusvälineiden yhteydenotot). On hyvä, että koulun johto antaa asiallista informaatiota tietosuojan rajoitukset ja oikeusturvakysymykset huomioiden.

KODIN JA KOULUN VÄLINEN YHTEISTYÖ

Uutiset saattavat herättää hämminkiä ja hätääntymistä myös joidenkin oppilaiden kotona. Kotiväen soittaessa koululle on tärkeää säilyttää oma asiantuntijuutensa ja kuunnella. Vanhempien ja huoltajien on hyvä tietää, että koululla on selkeät suunnitelmat tarpeen mukaan miten toimia eri tilanteissa. Koulussa toimii oppilashuoltoryhmä, joka seuraa tilannetta ja reagoi tilanteiden mukaan

Liite 15

TOIMINTA RAAHEN KOULUISSA KRIISIEN KÄSITTELE- MISEKSI, LISÄOHJEITA

Alueellamme vastikään sattuneiden traagisten tapausten jälkeen huomattiin eroja niiden käsittelyssä eri kouluissa. Kuitenkin tieto asioista leviää hetkessä lähes kaikille. Koulun oppilashuoltoryhmän tulee heti, vaikka vaillinaisena, keskustella miten asia koskee meidän koulua ja miten asiasta oppilaille tiedotetaan. Tarjotaan siis joka koulussa mahdollisuus keskusteluun aikuisen kanssa. Jälkipuintiryhmä toimii eniten asiassa tekemisessä olevan koulun kanssa.

Opetustoimessa laaditaan yhteinen tiedote asiasta (opetuspäällikkö, turvallisuusvastaa-va, ko. koulun rehtori). Tähän tiedotteeseen jokainen koulu lisää oman tiedotettavansa esim. puhelinnumeroita yhteydenottoa varten. Jokainen koulu noudattaa opetustoimesta tulevia yhteisiä ohjeita. Jos vietetään esim. hiljainen hetki, pyritään se pitämään kaikissa toimipisteissä samana päivänä.

KAKE 1

- Keskustelussa läsnä luokanopettaja/luokanvalvoja ja rikkeen havainnut henkilö sekä oppilas
- Mikäli oppilaan ja opettajan välillä on ristiriita, keskusteluun tulee opettajan tilalta KAKE-vastava(t)
 - Käydään keskustelutahtuneesta.
- Oppilas suunnittelee, miten toimii jatkossa, jotta epätoivotu käytös ei toistu.
- Oppilas soittaa kotiin opettajan kuunnellessa vieressä. Opettaja aloittaa ja lopettaa puhelun.
 - Mikäli huolta jaa ei tavoiteta puhelimitse, lähetetään Wilma-viesti huoltajalle.
 - KAKE-kiijataan Wilman Tuki-osioon

KAKE 2

- Keskustelussa läsnä, KAKE-vastava(t), oppilas ja tarvittaessa luokanopettaja/-valvoja ja rikkeen havainnut henkilö.
- Muutoin menetelytavat samat, kuin KAKE 1:ssä.

KAKE 3

- Keskustelussa läsnä KAKE-vastava(t), oppilas, huoltaja ja tarvittaessa luokanopettaja/-valvoja sekä rikkeen havainnut henkilö. Koulukuraattoria tiedotetaan KAKE 3:sta ja hän tulee tahtuneesta paikalle
- Keskustellaan yhdessä tapahtuneesta ja tehdään suunnitelma asiaa korjaamiseksi
- Sovitaan, miten edetään ongelmien jatkuessa -> (esim. KAKE 4 asian tutkijaryhmä, oppilashuollon palvelut, lastensuojelu, poliisi, LANU, PENE)
 - Keskustelu kirjataan Wilman Tuki-osioon
- Jos käy tetään koulun yhtiö kätöksen portaita.

Rikkeen havainnut opettaja yrittää ohjata oppilasta oikeaan käytökseen ja kasvatukseen määräämistä.

Opettajat määräävät oppilaa kasvatukseen mikäli hänellä on useita myönteisiä tai kottehtävien unohduksia, hän hiritsee opetusta tai rikkoomuutouluun järjestyksään töjä, menettää vilpillisesti tai kohtele maita oppilaita tai koulun henkilö kunnat e päkunnioittavasti tai haidän ihmisarvoa loukkaavasti.

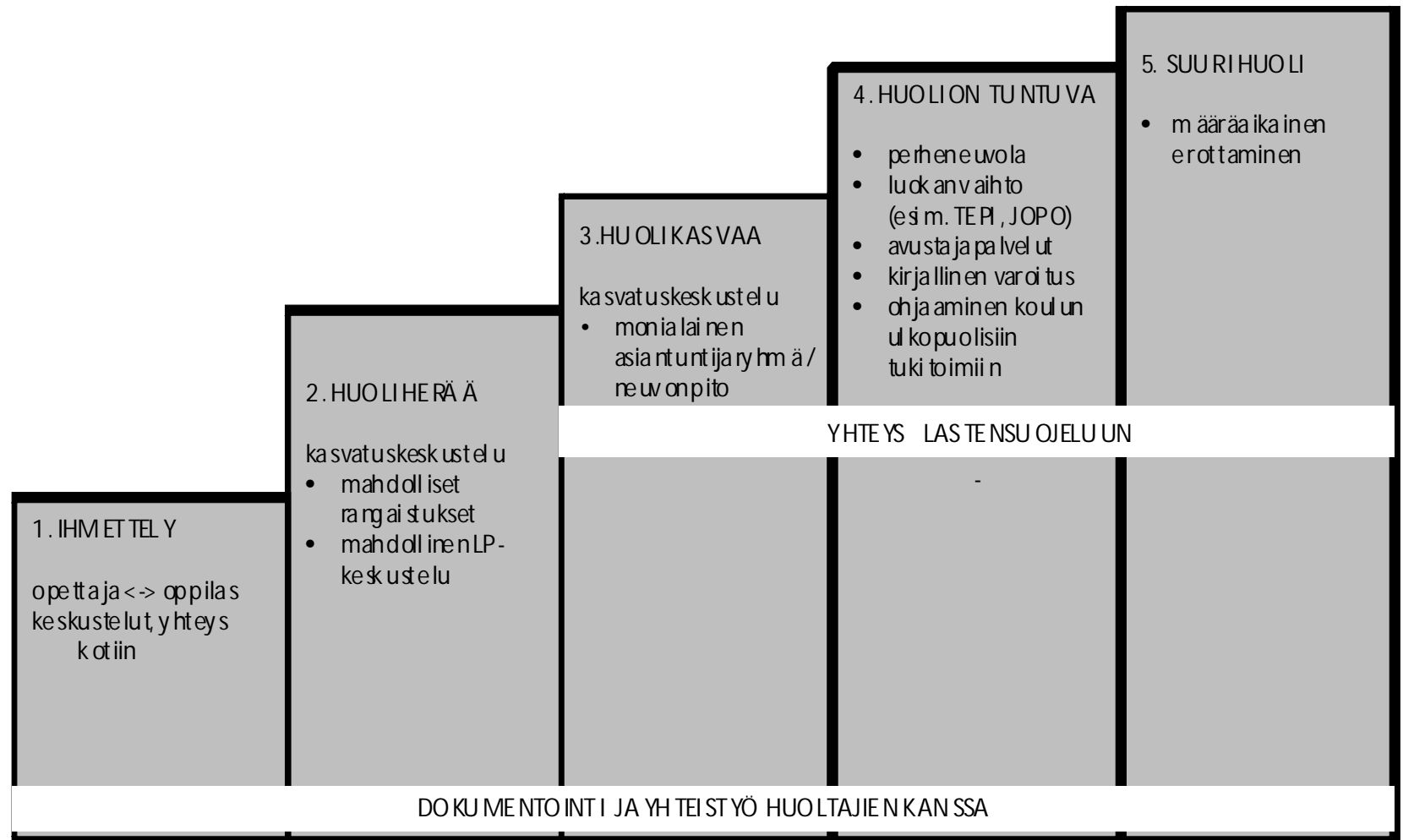
Kasvatukseen kuuluu ensisijain puuttumiskoino oppilaa epätoivottuun käytökseen. Oppilaa kanssa käydään keskustelu epätoivotusta käytöksestä ja toiminnan muuttamisesta. Tärkeää on myös tiedon välittäminen huoltajalle.

Kasvatukseen kuuluu toivottu vähentävien epätoivotavien käytöstä. Vastakasvatukseen jälkeen voidaan harkita rangaistuksia esim. jälkistuntou, kirjallisen vartitus jakoulu sta erotaminen.

Kake-määrä lasketaan kuvosittain.

KÄYTÖKSEN PORTAAT

POISSAOLON PORTAAT

